

105
20.12.23

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

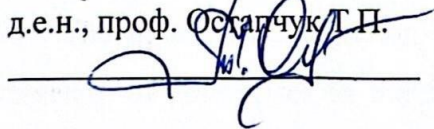
БИЧАК Андрій Русланович
(студент групи ПБМ-8)

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВ В СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ

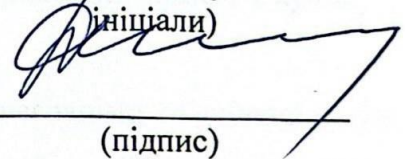
(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
галузі знань 07«Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
протокол № 8
від 28.11.2023
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

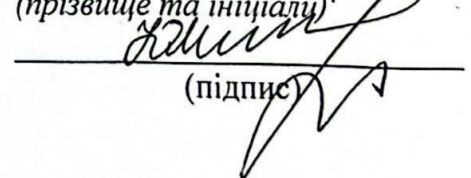
Керівник роботи:
д.е.н., проф. Цаль-Цалко Ю.С.
(наукове звання, прізвище та

ініціали)

(підпис)

Рецензент
д.е.н., проф. Мороз Ю.Ю.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2023

Анотація

Бичак А. Р. Механізм управління платоспроможністю підприємств в сфері виробництва молочних продуктів. – Рукопис.

Магістерська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2023.

У магістерській кваліфікаційній роботі розглянуто механізм управління платоспроможністю підприємств в сфері виробництва молочних продуктів та визначено напрями удосконалення відповідного процесу.

Ключові слова: платоспроможність, механізм управління, платіжні активи, платіжні зобов'язання, економічна стійкість, аналіз, оцінка.

Annotation

Bychak A. R. Mechanism of solvency management of enterprises in the field of dairy products production. – Manuscript.

The master's qualification work is submitted for the Master's degree, field of knowledge 07 "Management and administration" of specialty 076 "Business, Trade and Exchange Activities". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2023.

The master's qualification work considers the mechanism of managing the solvency of enterprises in the field of dairy production and identifies areas for improving the relevant process.

Keywords: creditworthiness, management mechanism, payment assets, payment liabilities, economic sustainability, analysis, assessment.

Зміст

ВСТУП	4
Розділ 1. Теоретичні основи управління платоспроможністю підприємства	8
1.1. Поняття та роль платоспроможності у формуванні економічної стійкості підприємства.....	8
1.2. Механізм формування і характеристика платіжних активів і платіжних зобов'язань підприємства	15
1.3. Методичні засади і нормативне забезпечення оцінювання платоспроможності підприємства	22
Висновки за розділом	1 29
.....	
Розділ 2. Аналітична оцінка фінансово-економічної діяльності та стану управління платоспроможністю на підприємствах з виробництва молочних продуктів	30
.....	
2.1. Аналіз тенденцій розвитку підприємств в сфері виробництва молочних продуктів	30
2.2. Діагностика стану фінансово-економічного розвитку АТ «Житомирський маслозавод»	39
2.3. Оцінка механізму управління платоспроможністю підприємств у сфері виробництва молочних продуктів	50
Висновки за розділом	2 58
.....	
Розділ 3. Напрями вдосконалення механізму управління платоспроможністю підприємств у сфері виробництва молочних продуктів	60
3.1. Інформаційне забезпечення системи управління платоспроможністю підприємств	60
3.2. Методичні засади формування економічних показників для системи управління платоспроможністю підприємства	64
3.3. Оцінка ефективності оптимізації платіжних активів і платіжних зобов'язань та її вплив на платоспроможність підприємства	71
Висновки за розділом	3 74

.....	
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	88

Вступ

Актуальність теми дослідження. Основою економічного розвитку України в тяжких умовах військової агресії росії проти України є забезпечення і підтримка стійкого функціонування головних суб'єктів ринкових відносин – підприємств, які створюють потенціал національної економіки.

Промисловість з виробництва молочних продуктів – один з провідних видів економічної діяльності національної економіки України, яка забезпечує населення продуктами харчування.

Водночас, суб'єкти господарювання в цій галузі на внутрішньому і зовнішньому ринку почуваються не дуже добре, що створює проблеми у забезпеченні їх самодостатнього розвитку.

При цьому, в процесі функціонування в таких умовах, підприємства все частіше зустрічаються з проблемою платоспроможності і загрозою банкрутства, що вимагає удосконалення інструментів антикризового управління.

Управління платоспроможністю є важливою темою наукових дискусій та практичною діяльністю фахівців бізнесу, що забезпечують його відносини з кредиторами і дебіторами.

Проблемам управління платоспроможністю присвятили наукові роботи такі вчені: Багацька Н.М., Бурдонос Л. І., Виноградня В. М., Гаєвська О. С., Журавльова Ю.Ю., Іваннікова О. В., Іванюта С.М., Іоргачова М.І., Кіндрацька Г., Ковальова О. М., Косарева І.П., Коцюрубенко Г.М., Крамаренко Г. О., Крутова А. С., Легченко О. А., Лесняк А.О., Лопатовська О. О., Любач К.В., Майборода О.Є., Мельник Т.А., Мороз Ю.Ю., Панічук О.В., Харченко О.С., Цал-Цалко Ю. С., Чорна О. Є.

Прикладні питання оцінювання платоспроможності бізнесу регулюються чималою кількістю нормативно-рекомендаційних документів.

У наукових дослідженнях і прикладних розробках найбільше уваги звертається на формування платіжних активів і платіжних зобов'язань та розрахунок показників оцінювання платоспроможності.

Проте, слід відзначити, що практичний стан управління платоспроможністю в підприємствах з виробництва молочних продуктів потребує подальших досліджень та залишається актуальним для бізнесу. Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети, завдань цієї магістерської кваліфікаційної роботи відповідно спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є узагальнення ролі платоспроможності в бізнесі з виробництва молочних продуктів, розробка підходів до формування платіжних активів і платіжних зобов'язань, а також визначення показників для оцінювання рівня платоспроможності підприємства на прикладі АТ «Житомирський маслозавод».

Поставлена мета обумовила необхідність визначення таких **завдань**:

- визначити поняття та роль платоспроможності у формуванні економічної стійкості підприємства
- розглянути механізм формування і характеристика платіжних активів і платіжних зобов'язань підприємства
- вивчити методичні засади і нормативне забезпечення оцінювання платоспроможності підприємства;
- здійснити аналіз тенденцій розвитку підприємств в сфері виробництва молочних продуктів;
- провести діагностику стану фінансово-економічного розвитку АТ «Житомирський маслозавод»;
- здійснити оцінку механізму управління платоспроможністю підприємств у сфері виробництва молочних продуктів;

- розробити модель інформаційного забезпечення системи управління платоспроможністю підприємств;
- обґрунтувати методичні засади формування економічних показників для системи управління платоспроможністю підприємства;
- здійснити оцінку ефективності оптимізації платіжних активів і платіжних зобов'язань та її вплив на платоспроможність підприємства.

Об'єктом дослідження у магістерській кваліфікаційній роботі є процес управління платоспроможністю на підприємствах бізнесу з виробництва молочних продуктів, а **предметом** – теорія, методика і практика механізму забезпечення ефективності формування платіжних активів і платіжних зобов'язань.

Методи дослідження. Основою досліджень і написання магістерської кваліфікаційної роботи стали наступні методи:

- системно-структурні – дозволили розглянути платіжні активи і платіжні зобов'язання підприємства як цілісну структуровану систему в процесі управлінської діяльності;
- наукової абстракції та логічного підходу – використані при формуванні завдань;
- монографічні – використаний при вивченні літературних джерел та нормативних документів;
- теоретичне узагальнення – застосовувалося для розкриття сутності платоспроможності;
- класифікації – забезпечило формування платіжних активів і платіжних зобов'язань та показників платоспроможності за класифікаційними ознаками;
- балансовий та аналізу – використані для оцінювання тенденцій стану платоспроможності бізнесу в сфері виробництва молочних продуктів.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові, навчальні методичні публікації вітчизняних та зарубіжних авторів, нормативні

документи, статистичні дані, показники фінансової та управлінської звітності підприємства.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні і розвитку теоретичних і практичних засад управління платоспроможністю. Зокрема, було висвітлено підходи до:

- необхідності визнання поняття платіжних активів і платіжних зобов'язань щодо формування платоспроможності;
- уточнення механізму класифікації платіжних активів, платіжних зобов'язань і платоспроможності за нормативними актами і результатами дослідження українських вчених;
- практичної побудови механізму управління платоспроможністю;
- оцінювання ефективності управлінської діяльності в сфері платоспроможності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні механізму управлінського аналізу платоспроможності та підвищення її рівня. Визначено доцільність використання для оцінювання платоспроможності на основі інтегральної методики, розробленої НБУ для банківських установ у відносинах з підприємства з виробництва молочних продуктів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні резервів підвищення рентабельності господарської діяльності підприємства. Визначено економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

За результатами дослідження опубліковано:

Бичак А. Р. Управління платоспроможністю підприємства. Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» 9-10 листопада 2023 року. С. 12.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано під час участі в IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» 9-10 листопада 2023 року та при проходженні практики.

Структура та обсяг магістерської кваліфікаційної роботи.

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 79 сторінках друкованого тексту. Робота містить 27 таблиць та 29 рисунків. Список використаних джерел налічує 76 найменувань. Робота містить 2 додатки.

Розділ 1. Теоретичні основи управління платоспроможністю підприємства

1.1. Поняття та роль платоспроможності у формуванні економічної стійкості підприємства

Промисловість з виробництва молочних продуктів – провідна галузь харчової промисловості. Вона поєднує інтереси:

- ✓ виробників сировини для виробничих процесів її переробки (виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах і домогосподарствах);

- ✓ виробників молочної продукції;

- ✓ споживачів молочної продукції.

Розвиток промисловості в сфері виробництва молочної продукції та її конкурентоспроможність залежить від попиту, який визначається рівнем її споживання населенням.

Незважаючи на умови війни молочна промисловість долає труднощі воєнного часу.

Водночас у 2022 р. в Україні виробництво молока скоротилося на 12,1 % (господарства населення – 15,3 %, підприємства – 5,3 %) і становило 7,6 млн тон.

Динаміка виробництва молока у світі наведена на рис. 1.1.1.

Як видно з рис. 1.1.1, в Україні і світі протилежні тенденції виробництва молока.

В Україні розпочинаючи з 2011 р. намітився спад виробництва молока, а у світі – нарощування виробництва і, відповідно, його стабілізація.

При цьому за 2022 р. експорт молочних продуктів в Україні в порівнянні з 2021 р. зріс на 20 % і склав 99 тис. тон, а у вартісному еквіваленті зростання становило 14 % і досягло 253,8 млн дол. США.

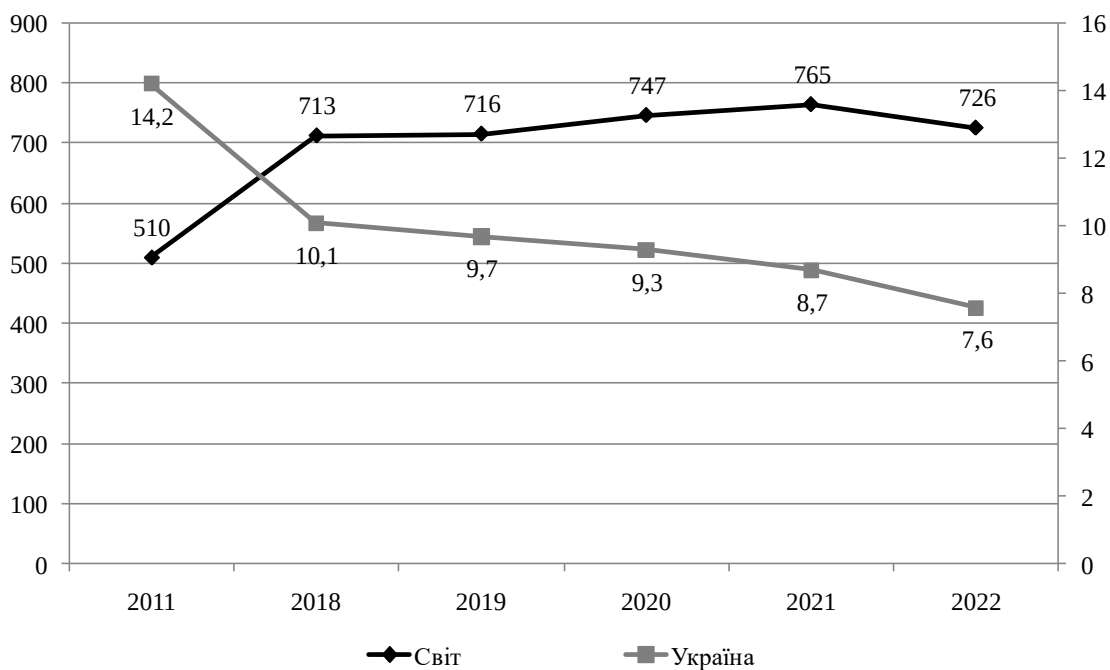

Рис. 1.1.1. Виробництво молока сирого коров'ячого в світі, млн тон

Джерело: побудовано автором за даними [46].

Імпорт молочних продуктів у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. скоротився на 46 % і склад 59,9 тис. тон з додатнім сальдо 30,2 млн дол. США.

Основні показники розвитку виробництва молочних продуктів наведені на рис. 1.1.2 – 1.1.4.

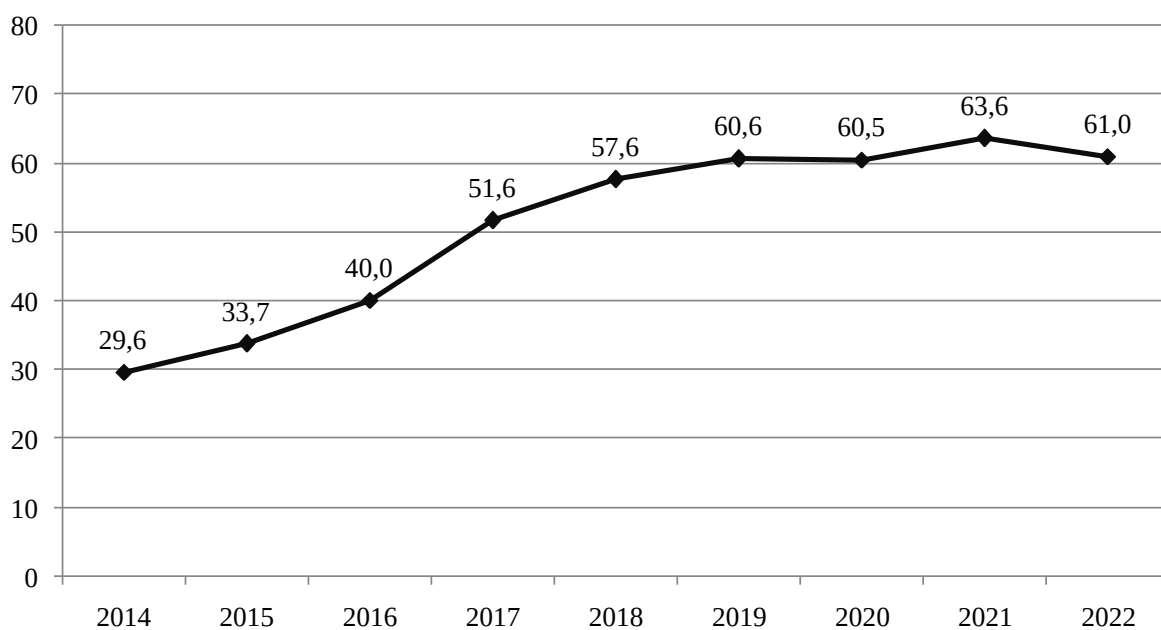

Рис. 1.1.2. Обсяги реалізованої молочної продукції в Україні, млрд.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

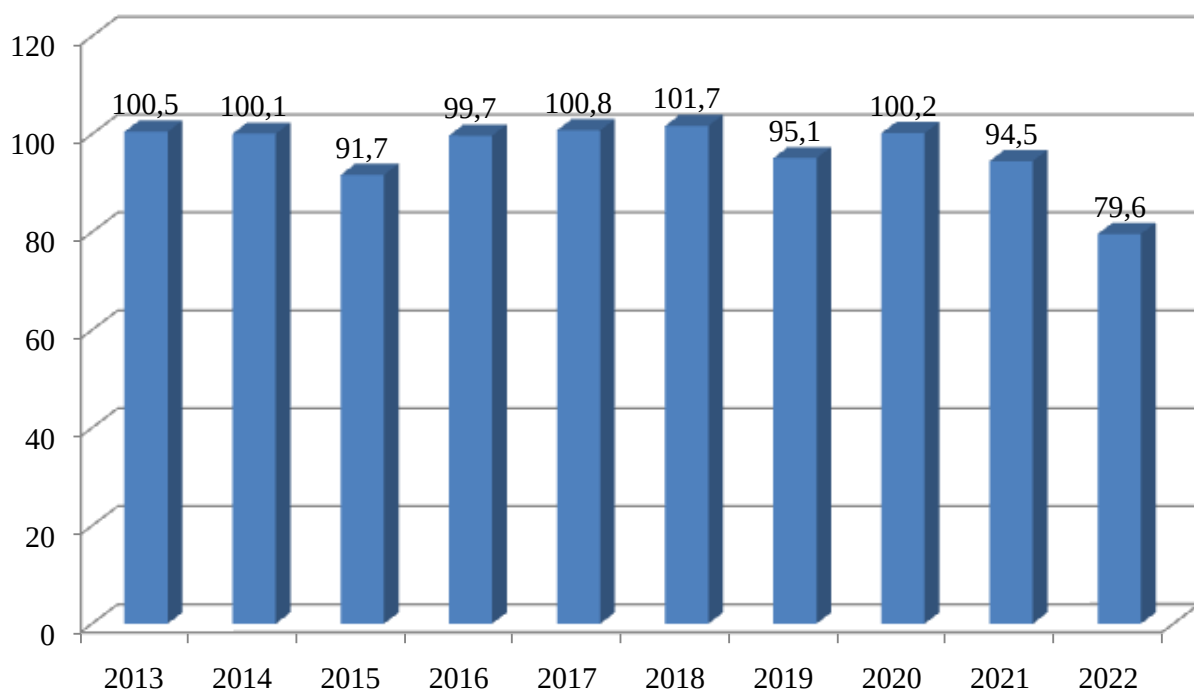

Рис. 1.1.3. Індекси виробництва молочних продуктів в Україні (% до попереднього року)

Джерело: побудовано автором за даними [46]

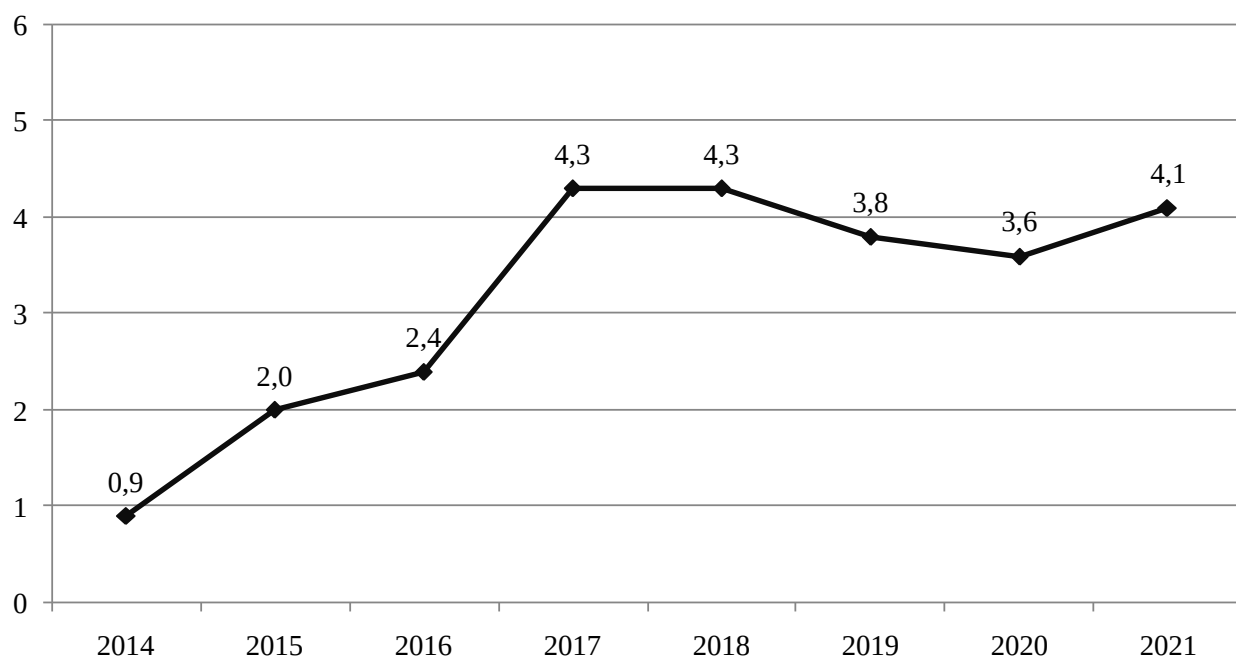

Рис. 1.1.4. Обсяги реалізованої молочної продукції за межі України, млрд. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

До основних проблем молочної галузі на сьогодні можна віднести:

- обмежені експортні можливості української молочної продукції через ЄС;
- значне збільшення собівартості виробництва;
- міграція населення і скорочення кількості споживачів на внутрішньому ринку;
- значна втрата виробничих потужностей на окупованих територіях;
- великий імпорт молочної продукції з ЄС, у першу чергу сирів;
- наявні проблеми із розрахунками зі сторони торговельних мереж;
- відсутність кредитів як дієвого інструменту кредитування галузі;
- зупинка і заморожка окремих державних програм.

Сьогодні стоїть завдання:

- ✓ збереження поголів'я ВРХ через відновлення програм державної підтримки;
- ✓ розвиток програми державного замовлення та закупівля молочних продуктів до держрезерву;
- ✓ державна підтримка молокопереробних підприємств через кредитування та інвестування;
- ✓ підтримка експорту біржових молочних продуктів.

Вирішення цих проблем мі завдань дасть змогу покращити фінансові показники господарської діяльності, що забезпечить платоспроможність суб'єктів господарювання галузі молочного виробництва.

Ефективне функціонування підприємств безпосередньо залежить від дотримання ними ринкових правил ведення бізнесу. Діяльність підприємств вимагає постійних надходжень грошових коштів для виконання зобов'язань перед кредиторами. Одним із найважливіших показників фінансового стану підприємств в сфері забезпечення розрахунків є платоспроможність, від якої залежить їх існування. У наукових працях існують різні трактування платоспроможності, зокрема це:

- наявність грошових коштів, достатніх для розрахунків за зобов'язаннями по кредиторській заборгованості ;

- достатня ліквідність активів для погашення в будь-який момент короткотермінових зобов'язань;
- достатня кількість оборотних активів для погашення своїх зобов'язань протягом року;
- наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань;
- можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої термінові зобов'язання;
- здатність своєчасно і повністю розрахуватися за своїми довготерміновими зобов'язаннями;
- здатність у повному обсязі та у визначений термін розрахуватися за зобов'язаннями грошовими ресурсами та іншими активами.

Основні визначення поняття «платоспроможність» і кредитоспроможність» при оцінюванні фінансового стану підприємства українських вчених-економістів наведені в табл. 1.1.1.

Таблиця 1.1.1

Основні визначення поняття «платоспроможність» і «кредитоспроможність» при оцінюванні фінансового стану підприємства

Платоспроможність	
Бердар М. М. Фінанси підприємств. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с	здатність виконувати власні зобов'язання
Іващенко В. І., Болюх М. А. Економічний аналіз господарської діяльності, К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2001. 204 с.	показник фінансової стійкості підприємства
Зятковський І. В. Фінанси підприємств. Навчальний посібник К.: Кондор, 2003. – 364 с.	ототожнюють фінансову стійкість із платоспроможністю
Макарчук І. М. Платоспроможність і ліквідність аграрних підприємств. <i>Фінанси України</i> . 2014. № 4. С.120-126.	

Мазаракі А. А., Ушакова Н. М., Лігоненко Л. О. Економіка торговельного підприємства: підручник для вузів. К.: "Хрещатик", 1999. 800 с.	ця категорія визначається відповідністю витрат і доходів підприємства, яка забезпечує можливість постійного або періодичного фінансування функціонування та виконання взятих зобов'язань
Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств. Підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2013 . 504 с.	можливість суб'єкта наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити існуючі строкові зобов'язання
Власова Н.О., Пічугіна Т.С., Смірнова П.В. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібною торгівлі. Монографія. Харків: Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. 222 с.	основними ознаками платоспроможності можуть виступати: наявність коштів на рахунках підприємства в достатньому для платежів обсягу; відсутність простроченої кредиторської заборгованості
Кредитоспроможність	
Берегова Г. І., Лабецька Л. М. Методи аналізу кредитного ризику та побудова моделі оцінки кредитоспроможності позичальника. <i>Регіональна економіка</i> . 2005. № 4. С. 113–122.	здатність позичальника у повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями
Галасюк В. В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? <i>Вісник НБУ</i> . 2009. № 5. С. 54–56.	спроможність позичальника при конкретних умовах кредитування у повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності
Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України. <i>Вісник НБУ</i> . 2012. № 1. С. 50–53.	омплексна якісна оцінка, результат аналізу, під час якого накопичується необхідна для прийняття рішення інформація
Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика. Навч. посібн. К. : ТОВ "Знання", КОО, 2000. 215 с.	спроможність повністю і своєчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями

Отже, визначення як платоспроможності, так і кредитоспроможності, складається з двох частин: наявності платіжних засобів та платіжних зобов'язань, тільки платоспроможність відноситься до кредиторів, а кредитоспроможність до позичальників банку.

В роботі підприємств і ті і інші є кредиторами і повинні оцінюватися показниками з однією назвою.

Під платіжними засобами автори тлумачень платоспроможності розуміють грошові кошти, активи, оборотні активи, кошти, грошові ресурси. Щодо зобов'язань підприємства, які необхідно погашати, виділяються кредиторська заборгованість, короткотермінові зобов'язання, зобов'язання, боргові зобов'язання, довготермінові зобов'язання, термінові зобов'язання.

Недолік цих трактувань платоспроможності – це відсутність чіткого визначення поняття платіжних засобів і платіжних зобов'язань. Платіжні засоби – це активи, які можливо використати для розрахунків із суб'єктами кредиторської заборгованості. Платіжні зобов'язання – це кредиторська заборгованість, яку необхідно оплатити.

Отже, платоспроможність підприємства – це його здатність оплачувати наявними платіжними активами платіжні зобов'язання при спроможності здійснювати безперервну самодостатню господарську діяльність. Важливо у будь-який час мати можливість задовольняти потреби суб'єктів кредиторської заборгованості щодо погашення зобов'язань на їх умовах.

Основною інформаційною базою для оцінювання стану платоспроможності підприємства є баланс щодо показників оборотних активів та зобов'язань.

Процес управління платоспроможністю підприємства потребує використання комплексу методів щодо забезпечення її на стратегічному, поточному і оперативному рівні.

Стратегічне управління платоспроможністю може забезпечуватися SWOT-аналізом та аналізом збалансованої системи показників в динаміці.

Управління платоспроможністю поточного характеру використовує коефіцієнтний метод співвідношення платіжних активів і платіжних зобов'язань.

Для оперативного управління платоспроможністю використовується платіжний календар та звіт про рух грошових коштів.

Платіжний календар:

- забезпечує щоденний контроль за надходженнями і витратами коштів;
- дозволяє оптимізувати позитивні і негативні грошові потоки;
- визначає пріоритетність платежів за рівнем їхнього впливу на фінансові результати.

Система управління платоспроможністю підприємства дає можливість своєчасно реагувати на загрози, які несе за собою її втрата, та забезпечити стабільне функціонування бізнесу в майбутньому.

1.2.Механізм формування і характеристика платіжних активів і платіжних зобов'язань підприємства

Платоспроможність підприємства забезпечують окремі активи у співвідношенні із зобов'язаннями, які узагальнюються в аналітичному балансі підприємства.

Активи підприємства як об'єкти управління характеризуються окремими ознаками ресурсів, які:

- ✓ використовуються у процесі здійснення господарської діяльності;
- ✓ формуються за рахунок інвестованого в них капіталу;
- ✓ мають вартість, що може бути визначена;
- ✓ повністю контролювані підприємством;
- ✓ володіють продуктивністю;
- ✓ генерують дохід;
- ✓ постійно знаходяться у процесі кругообігу;
- ✓ пов'язані з фактором часу;
- ✓ пов'язані з фактором ризику;
- ✓ пов'язані з фактором ліквідності.

Активи для погашення зобов'язань можуть характеризуватися наступним чином:

I. Необоротні активи, які не приймають участь в господарській діяльності:

1. Основні засоби – речові необоротні (неспоживчі) об'єкти, що, як передбачається, будуть використовуватися більше 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію (операційного циклу, якщо він довший за рік) для потреб, процесу виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, вартість яких більша величини, яка визначена підприємством для малоцінних необоротних матеріальних активів.

2. Малоцінні необоротні матеріальні активи – об'єкти, строк корисного використання яких більше одного року, але за вартісними ознаками підприємство їх не зарахувало до складу основних засобів.

3. Нематеріальні активи – немонетарні об'єкти, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані (відокремлені від підприємства) та утримуватися підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік) для виробництва, торгівлі, адміністративних потреб чи надання в оренду іншим особам.

4. Довгострокові фінансові інвестиції – це корпоративні права підприємства на частку майна в інших підприємствах.

5. Незавершені капітальні інвестиції являють собою витрати на створення об'єктів матеріальних і нематеріальних необоротних активів. Після завершення придбання, виготовлення (створення) об'єктів та введення їх в експлуатацію, понесені витрати формують необоротні активи.

6. Довгострокові біологічні активи – біологічні активи здатні давати сільськогосподарську продукцію та / або додаткові біологічні активи, або в інший спосіб приносити економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців (операційний цикл, якщо він більше 12 місяців) та біологічні активи, що створюються протягом періоду, більшого ніж один рік, за винятком тварин на вирощуванні і відгодівлі.

7. Інвестиційна нерухомість – власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримувані з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а не для виробництва та постачання товарів, надання послуг, адміністративної мети або продажу в процесі звичайної діяльності.

II. Оборотні активи, які не забезпечують господарської діяльності:

1. Виробничі запаси – цінності, які формують матеріальну основу об'єктів господарської діяльності.

2. Поточні біологічні активи – це активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та / або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі.

3. Малоцінні та швидкозношувані предмети – цінності, строк корисного використання яких менше року, але більше операційного циклу створення об'єктів господарської діяльності.

4. Готова продукція – об'єкти господарської діяльності, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам.

5. Товари – матеріальні цінності, що надходять від продавців та/або формуються на підприємстві з метою продажу.

6. Дебіторська заборгованість – сума заборгованості підприємству, якщо існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума. Активи підприємства за дебіторською заборгованістю формуються за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

7. Грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

III. Активи, визначені підприємство як необоротні активи та групи

вибуття – сукупність активів, які плануються до продажу або відчуження в інший спосіб однією операцією, та зобов'язання, які прямо пов'язані з такими активами, що будуть передані (погашені) в результаті такої операції.

Для оцінювання можливості використання активів для погашення зобов'язань необхідно розподіляти їх за різними класифікаційними ознаками.

- **виробничі** – формують господарський потенціал за об'єктами основних засобів, нематеріальних активів, фінансових інвестицій та виробничих запасів. Вони визначають розмір підприємства, спрямовані на отримання прибутку, їх приріст забезпечує збільшення обсягів господарської діяльності і навпаки;

- **товарні** (готова продукція, товари) – забезпечують надходження грошових коштів для господарської діяльності підприємства;

- **розрахунково-грошові** (дебіторська заборгованість, кошти в розрахунках, гроші) – забезпечують видатки підприємства пов'язані з господарською діяльністю;

- **невиробничі** – об'єкти, які безпосередньо не беруть участі у процесі створення об'єктів господарської діяльності, і призначені для задоволення соціально-побутових потреб персоналу підприємства;

- **орендовані на умовах операційної оренди (лізингу)** – необоротні активи використовуються підприємством, а обліковуються на балансі орендодавця і позабалансових рахунках підприємства;

- **орендовані на умовах фінансової оренди (лізингу)** необоротні активи – знаходяться на балансі підприємства з передачею всіх ризиків та винагород пов'язаних з правом користування та володіння об'єктами;

- **передані необоротні активи орендарю на умовах операційної оренди** – обліковуються на балансі підприємства, а використовуються орендарем за винагороду і знаходяться на його позабалансових рахунках;

- **передані необоротні активи орендарю на умовах фінансової оренди** – обліковуються на його балансі з правом користування та володіння;

- на відповідальному зберіганні – тимчасово знаходяться на підприємстві та не є його власністю, прийняті на комісію, у переробку, до монтажу, в довірче управління;

- передані на відповідальне зберігання – активи є його власністю, але тимчасово не знаходяться на підприємстві;

- засвідчені документом (деривативом) на продаж або придбання у майбутньому без відображення їх в балансі;

- непередбачені (потенційні) – активи щодо яких існує ймовірність надходження економічних вигод у сумі очікуваного відшкодування збитків.

- оформлені договорами застави, поруки, гарантії, притримання. В силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання підприємством (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставлених активів. Підприємство, як поручитель і гарант, відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. Кредитор, який володіє річчю, що підлягає передачі підприємству, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі, або відшкодування кредитором пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право притримати її у себе до виконання підприємством зобов'язання;

- оформлені як гарантія та забезпечення щодо виконання зобов'язань і платежів перед підприємством;

- списані для спостереження за можливістю їх стягнення у випадках зміни майнового становища боржника підприємства.

- на консервації – активи щодо яких здійснюється комплекс заходів, спрямованих на довгострокове (не більш як три роки) зберігання основних засобів у разі припинення виробничої та іншої господарської діяльності з можливістю подальшого відновлення їх функціонування.

Серед найважливіших об'єктів зобов'язань для погашення яких необхідно використовувати визначені платіжні активи можна виділити:

I. Зобов'язання постійного характеру перед власниками бізнесу в частині вартості власного капіталу.

Власний капітал як зобов'язання перед власниками підприємства можна розглядати:

- ✓ у грошовій формі як фінансові ресурси;
- ✓ сукупність ресурсів, вкладених в активи підприємства;
- ✓ запас багатства в державі.

Власний капітал виконує наступні функції:

- довгострокового фінансування;
- відповідальності бізнес та захисту прав кредиторів;
- компенсації понесених збитків;
- платоспроможності;
- фінансування ризику;
- самостійності та влади при управлінні;
- розподілу доходів і активів за частками окремих власників.

Основними джерелами формування власного капіталу є:

- 1) внески засновників (учасників);
- 2) дооцінка та емісійний дохід;
- 3) чистий прибуток на розвиток бізнесу;
- 4) цільове фінансування;
- 5) безповоротна фінансова допомога.

II. Залучені фінансові ресурси як зобов'язання з кредиторською заборгованістю поділяються на дві групи щодо терміновості погашення:

- а) довгострокові – погашення яких визначається платіжним календарем;
- б) поточні – погашення яких визначається умовами договорів та термінами, визначеними в законодавстві (оплата праці, податки, страхування).

За джерелами формування залучені фінансові ресурси можна поділити на:

- позики банківських установ, що потребують платежів за їх обслуговування і повернення сум основного боргу;
- видані векселі для оформлення грошового боргу за фактично одержані активи (поставлені товари, виконані роботи, надані послуги);
- борги постачальникам та підрядникам за одержані товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи і послуги;
- одержані аванси (попередня оплата покупців і замовників) під поставку матеріальних цінностей, готової продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг;
- зобов'язання за усіма видами платежів, що справляються в дохід бюджету і зборів за страхуванням;
- не виплачені доходи персоналу з оплати праці, а власникам – дивіденди;
- резерви для забезпечення майбутніх витрат і платежів (виплати відпусток і гарантійні зобов'язання);
- поворотну фінансову допомогу, що надається підприємству у користування на визначений строк відповідно до договору.

Об'єктом управління щодо забезпечення платоспроможності підприємства є господарська діяльність. В результаті здійснення господарської діяльності виникають договірні відносини між суб'єктами господарювання і постачальниками та покупцями, працівниками підприємства, державою та іншими кредиторами. При цьому, договірні відносини пов'язані з виконанням прийнятих договірних зобов'язань. Такі відносини потребують сплати коштів за отриману продукцію, товари, роботи, послуги, виплати заробітної плати, сплати податків та інших платежів.

Мета управління платоспроможністю здійснюється на основі вирішення ряду задач:

- а) забезпечення ліквідності активів підприємства, яку необхідно постійно відстежувати й аналізувати в динаміці;

б) забезпечення довгострокової платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства з позиції аналізу структури його фінансових ресурсів;

в) управління дебіторською заборгованістю, яку в умовах підприємства необхідно нормувати і на практиці мінімізувати;

г) управління кредиторською заборгованістю в умовах підприємства шляхом скорочення наявної й простроченої заборгованості;

д) використання в практичній діяльності бізнесу ефективних форм розрахунків.

Управління платоспроможністю підприємства за окремими видами є необхідним етапом у досягненні головної мети діяльності підприємства - одержання прибутку, доданої вартості та зростання його ринкової вартості.

1.3. Методичні засади і нормативне забезпечення оцінювання платоспроможності підприємства

Методичні засади оцінювання платоспроможності підприємств передбачають:

- вивчення складу платіжних активів підприємства, які можливо використати для погашення зобов'язань;
- розрахунок вартості платіжних активів, яка може забезпечувати платіжні зобов'язання;
- розподіл платіжних активів за групами ліквідності;
- вивчення складу платіжних зобов'язань підприємства, які необхідно оплатити;
- розрахунок вартості платіжних зобов'язань, яку необхідно погашати;
- розподіл платіжних зобов'язань за групами оплати.

До складу платіжних активів належать всі активи, які їх власник вважає, що вони можуть бути використані для погашення зобов'язань.

Розрахунок вартості платіжних активів здійснюється відповідно до діючих балансових та/або ринкових цін.

При цьому, цінами для розрахунку вартості платіжних активів можуть бути:

- 1) ринкові – для необоротних активів, запасів, іноземної валюти;
- 2) балансові – дебіторська заборгованість і грошові кошти в обліковій оцінці.

Розподіл платіжних активів за групами ліквідності здійснюють на 4 групи.

Перша група – абсолютно ліквідні активи (A_1), які можна використовувати для поточних розрахунків, що виникають протягом місяця. Сюди належать грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення та окремі об'єкти дебіторської заборгованості і товарних запасів, які здатні безперешкодно протягом місяця перетворитися на гроші або бути безпосередньо використаними як платіжні засоби.

Друга група – швидколіквідні активи (A_2), для перетворення яких на гроші потрібний час більше одного місяця. У цю групу включають дебіторську заборгованість, якщо передбачається, що дебітори оплатять борг у найближчому майбутньому, і товарні запаси, які можуть трансформуватися в гроші протягом року. Ліквідність таких активів залежить від форм розрахунків, платоспроможності покупців і тривалості періоду пошуку покупців.

Третя група – повільноліквідні активи (A_3), включає найменш ліквідні поточні активи, що формують товарні запаси, які для перетворення їх на гроші необхідно продати і одержати борг від покупців. Для трансформації таких активів у грошові кошти потрібен час на пошук покупців, передачу їм товарів та здійснення розрахунків. До цієї групи можуть входити необоротні об'єкти, що не беруть участі у формуванні обсягів господарської діяльності, та надлишки виробничих запасів. Ця група активів визначає платіжні засоби підприємства у формі товарних запасів.

До четвертої групи входять елементи групи активів (A_4), що забезпечують поточну технологічну діяльність підприємства за його об'єктами, носять

постійний характер, а при їх ліквідації суб'єкти господарювання втрачають досягнутий обсяг потенціалу щодо реалізації продукції (робіт, послуг, товарів). Ця група активів відображає об'єкти необоротних активів, виробничих запасів і незавершеного виробництва в межах нормативних обсягів, що забезпечують безперебійну і ефективну роботу підприємства, відповідно до показників бізнес-плану.

При оцінці рівня ліквідності розміщених фінансових ресурсів у платіжних засобах підприємства необхідно враховувати тривалість трансформації окремих об'єктів активів у грошові кошти (рис. 1.3.1).

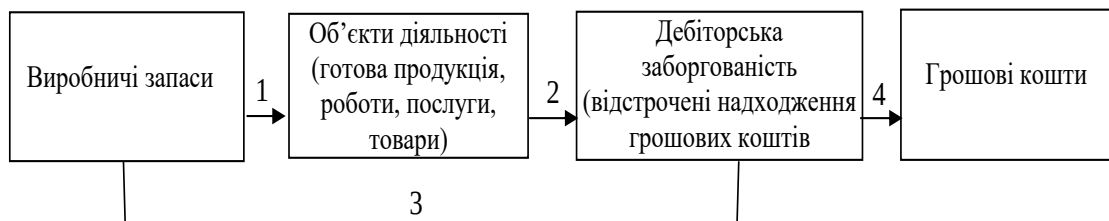

Рис. 1.3.1. Трансформація об'єктів активів при оцінці ліквідності розміщених фінансових ресурсів у платіжних засобах

Перший зв'язок (1) визначається тривалістю технологічного процесу (незавершеного виробництва) щодо забезпечення створення готової продукції і товарів, надання послуг та виконання робіт з відповідних виробничих запасів.

Другий зв'язок (2) забезпечує пошук покупців і перетворення товарних запасів у дебіторську заборгованість, що характеризується відстроченими надходженнями грошових коштів.

Третій зв'язок (3) передбачає реалізацію надлишків об'єктів виробничих запасів.

Четвертий зв'язок (4) визначається тривалістю надходження коштів підприємству від покупців.

До складу платіжних зобов'язань належать всі зобов'язання, які відображаються як фінансовий ресурс у балансі для формування активів.

Розрахунок вартості платіжних зобов'язань здійснюється відповідно до балансової вартості в обліковій оцінці.

Розподіл платіжних зобов'язань за групами терміновості оплати здійснюється на 4 групи.

Перша група (Z_1) – поточні зобов'язання (найбільш строкові зобов'язання), які слід погасити протягом поточного місяця (кредиторська заборгованість і суми кредитів банків, терміни повернення яких наступили);

Друга група (Z_2) – короткострокові зобов'язання з терміном погашення до одного року (суми кредитів банків, поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, забезпечень наступних витрат і платежів та векселів виданих, терміни повернення яких настануть у майбутньому, протягом року);

Третя група (Z_3) – довгострокові зобов'язання з терміном погашення більше одного року (довгострокові кредити банків і позики);

Четверта група (Z_4) – постійні зобов'язання, що формуються фінансовими ресурсами з елементів власного капіталу.

При оцінюванні платіжних зобов'язань важливо переглянути власників, які формують фінансові ресурси для інвестування в активи (табл. 1.3.1).

Таблиця 1.3.1.

Характеристика видів фінансових ресурсів та їх власників при оцінюванні платоспроможності

Види фінансових ресурсів	Характеристика власників
Статутний капітал	Засновники бізнесу за рахунок власних внесків та прибуткової діяльності
Пайовий капітал	
Додатковий вкладений капітал	
Інший додатковий капітал	
Резервний капітал	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	
Неоплачений капітал	
Вилучений капітал	Персонал підприємства за відпустки тощо
Забезпечення виплат персоналу	
Інші забезпечення	Бюджети різних рівнів
Цільове фінансування	
Довгострокові кредити банків	Банківські та інші фінансово-кредитні установи
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	
Відстрочені податкові зобов'язання	
Інші довгострокові зобов'язання	
Короткострокові кредити банків	

Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	
Векселі видані	Постачальники підприємства
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	
Поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів	
Поточні зобов'язання за розрахунками: з бюджетом	Бюджети різних рівнів
з позабюджетних платежів	
Поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування	Страхові організації
Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці	Працівники підприємства в сумі нарахованої оплати праці
Поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками	Власники підприємства
Поточні зобов'язання за розрахунками із внутрішніх розрахунків	Підприємство та його структурні підрозділи
Інші поточні зобов'язання	Інші кредитори
Доходи майбутніх періодів	Одержувачі послуг в майбутніх періодах

Схематично процедура порівняння платіжних засобів і зобов'язань за джерелами формування фінансових ресурсів для оцінки платоспроможності подана в табл. 1.3.2.

Таблиця 1.3.2

Порівняння платіжних
засобів і зобов'язань для оцінки платоспроможності

Платіжні засоби		Платіжні зобов'язання	
назва	група	назва	група
Абсолютноліквідні	A_1	Поточні	Z_1
Швидколіквідні	A_2	Короткострокові	Z_2
Повільноліквідні	A_3	Довгострокові	Z_3
Умовно ліквідні	A_4	Постійні	Z_4

Такий поділ активів і фінансових ресурсів щодо окремих груп платіжних засобів і зобов'язань підприємства для оцінки платоспроможності не є постійним і змінюється виходячи з конкретних економічних умов господарювання. Тому при здійсненні аналізу платоспроможності потрібно з'ясувати питання:

- якості і можливих цін реалізації товарних запасів і, відповідно, попиту

на їх покупців;

- стану дебіторської заборгованості;
- контрольованості активів власниками (наявності застави та судових рішень, що обмежують поточне розпорядження платіжними засобами).

Підприємство вважається платоспроможним, якщо при порівнянні абсолютних величин його активів і фінансових ресурсів виконуються такі умови:

$$A_1 \geq Z_1; A_2 \geq Z_2; A_3 \geq Z_3; A_4 \leq Z_4$$

Якщо на підприємстві виконуються перші три умови, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то обов'язково виконується й остання умова, оскільки це свідчить про наявність у підприємства власних оборотних активів, які забезпечують його фінансову стійкість. Невиконання однієї з перших трьох умов указує на те, що фактична платоспроможність відрізняється від нормативної.

Перелік нормативних документів в сфері регулювання оцінювання платоспроможності бізнесу в Україні наведений в табл. 1.3.3.

Таблиця 1.3.3

Перелік нормативних документів в сфері регулювання оцінювання
платоспроможності бізнесу в Україні

Назва документа	Джерело
Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки	Наказ МФУ від 14.02.2006 р. № 170. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text
Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій	Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій України від 23.02.1998 р. № 22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98#Text
Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств	Центральна спілка споживчих товариств України від 28.07.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text
Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного	Наказ Міністерства економіки України від 09.01.2006 р. № 14 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text

банкрутства чи доведення до банкрутства	
.Методичні рекомендації щодо проведення аналізу фінансового стану підприємства-боржника при отриманні відстрочок (розстрочок)	Лист ДПАУ від 15.06.1998 р. № 7141/10/20-0017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7141225-98#Text
Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації	Наказ МФУ та Фонду держмайна України від 26.01.2001 р. № 49/121. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text
Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями	Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 р. №351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text
Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків	Постанова Правління НБУ від 29.09.1997 р. № 323. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0471500-97#Text
Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями	Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12#Text
Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків	Постанова Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00#Text
Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара	Наказ МФУ від 14.07.2016 р. № 616. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text
Порядок проведення митними органами оцінки (повторної оцінки) відповідності підприємства критеріям та/або умовам надання авторизації	Постанова КМУ від 27.09.2022 р. № 1092. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-%D0%BF#Text

Нормативні документи в сфері регулювання оцінювання платоспроможності бізнесу в Україні визначають поняття платоспроможності для різних потреб оцінювання підприємства, формують різноманіття методик розрахунку показників та рівня індикаторів платоспроможності.

В цілому методичне забезпечення характеризується недоліком, що кожне відомство має свій підхід до оцінювання платоспроможності. Особливо це стосується банківських установ, які використовують інтегральний підхід до розробки показників.

Висновки за розділом 1.

В розділі 1 розглянуто 3 проблеми, зокрема:

- ✓ поняття та роль платоспроможності у формуванні економічної стійкості підприємства
- ✓ механізм формування і характеристика платіжних активів і платіжних зобов'язань підприємства
- ✓ методичні засади і нормативне забезпечення оцінювання платоспроможності підприємства.

Платоспроможність підприємства – це його здатність оплачувати наявними платіжними активами платіжні зобов'язання при спроможності здійснювати безперервну самодостатню господарську діяльність. Важливо у будь-який час мати можливість задовольняти потреби суб'єктів кредиторської заборгованості щодо погашення зобов'язань на їх умовах.

Платіжні активи – це ресурси підприємства, відображені в активі балансу і які власник може виділити для погашення своїх зобов'язань.

Платіжні зобов'язання – це борги підприємства за кредиторською заборгованістю, які необхідно погасити у визначений термін.

Методичні засади оцінювання платоспроможності підприємств передбачають:

- вивчення складу платіжних активів і платіжних зобов'язань підприємства, які можливо використати для розрахунку платоспроможності;
- розрахунок вартості платіжних активів і платіжних зобов'язань, яка може забезпечувати платоспроможність;
- розподіл платіжних активів і платіжних зобов'язань відповідно за групами ліквідності і термінами погашення.

Розділ 2. Аналітична оцінка фінансово-економічної діяльності та стану управління платоспроможністю на підприємствах з виробництва молочних продуктів

2.1. Аналіз тенденцій розвитку підприємств в сфері виробництва молочних продуктів

Для визначення ролі платоспроможності при використанні ресурсів в молочній промисловості та визнання її як складової господарської діяльності на підприємствах з виробництва молочної продукції, насамперед, звернемо увагу на розвиток галузі щодо обсягів господарювання, структуру об'єктів, використані ресурси та динаміку і структуру результативних показників господарювання.

Характеристика господарської діяльності в сфері виробництва молочних продуктів за видами діяльності наведена в табл. 2.1.1.

Таблиця 2.1.1

Характеристика господарської діяльності в сфері виробництва молочних продуктів

КВЕД	Характеристика
Секція С	Переробна промисловість – процеси перероблення матеріалів, речовин, компонентів
Розділ 10	Виробництво харчових продуктів – діяльність із перероблення продукції сільського господарства
Група 10.5	Виробництво молочних продуктів
Класи:	
10.51	Перероблення молока, виробництво масла та сиру. Цей клас включає виробництво: – незбираного молока визначеної жирності, пастеризованого, стерилізованого, гомогенізованого, топленого; – напоїв на основі молока (кефіру, ряжанки тощо); – вершків з незбираного молока, пастеризованого, стерилізованого та гомогенізованого; – сухого молока та згущеного молока з цукром або без цукру;

	– молока та вершків у твердій формі; – вершкового масла з коров'ячого молока і топленого масла (молочного жиру); – йогурту; – твердого та м'якого сиру; – сироватки; – казеїну та лактози; – інших молочних продуктів; – молочних пастоподібних продуктів (крім спредів); – сметани.
10.52	Виробництво морозива та харчового льоду за видами. Цей клас включає виробництво морозива і іншого харчового льоду, такого як шербет (десерт з фруктів із льодом та цукром).

Джерело: розроблено автором за КВЕД Секція С «Переробна промисловість» [46]

Основні показники розвитку молокопереробних підприємств в Україні за останні роки наведено на рисунках, зокрема про:

- кількість діючих суб'єктів господарювання у виробництві молочних продуктів (рис. 2.1.1);
- кількість працівників суб'єктів господарювання виробництва молочних продуктів (рис. 2.1.2);
- обсяг реалізованої продукції у виробництві молочних продуктів (рис. 2.1.3);
- продуктивність праці у виробництві молочних продуктів (рис. 2.1.4);
- питома вага підприємств які отримали збиток при виробництві молочних продуктів (рис. 2.1.5);
- динаміка активів підприємств з виробництва молочних продуктів (рис. 2.1.6);
- динаміка витрат на виробництво підприємств з виробництва молочних продуктів (рис. 2.1.7);
- рентабельність господарської діяльності підприємств з виробництва молочних продуктів (рис. 2.1.8);

- динаміка власного капіталу підприємств з виробництва молочних продуктів (рис. 2.1.9);
- характеристика фінансових результатів підприємств з виробництва молочних продуктів (рис. 2.1.10);
- витрати на персонал підприємств з виробництва молочних продуктів в розрахунку за місяць (рис. 2.1.11);
- структура витрат на виробництво підприємств з виробництва молочних продуктів у 2022 році (2.1.12);
- структура підприємств з виробництва молочних продуктів у 2022 році (рис. 2.1.13);
- структура фізичних осіб підприємств у сфері виробництва молочних продуктів у 2022 році (рис. 2.1.14).

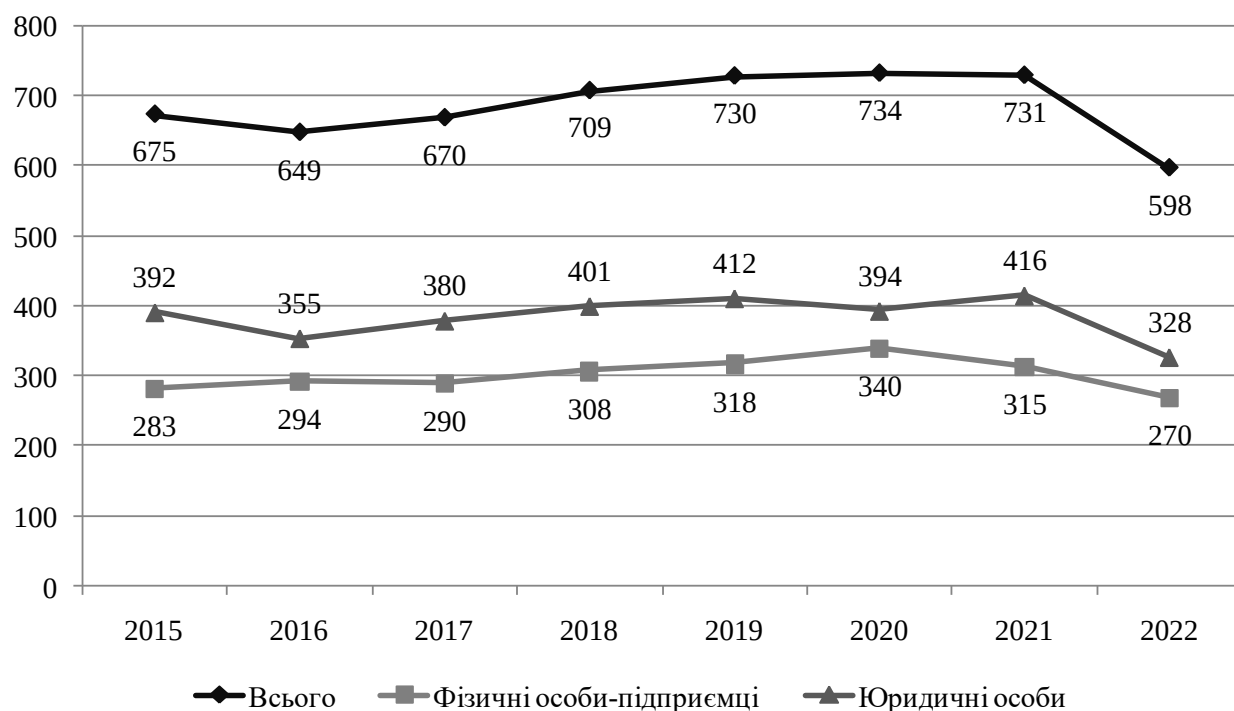

Рис. 2.1.1. Кількість діючих суб'єктів господарювання у виробництві молочних продуктів, одиниць

Джерело: побудовано автором за даними [46]

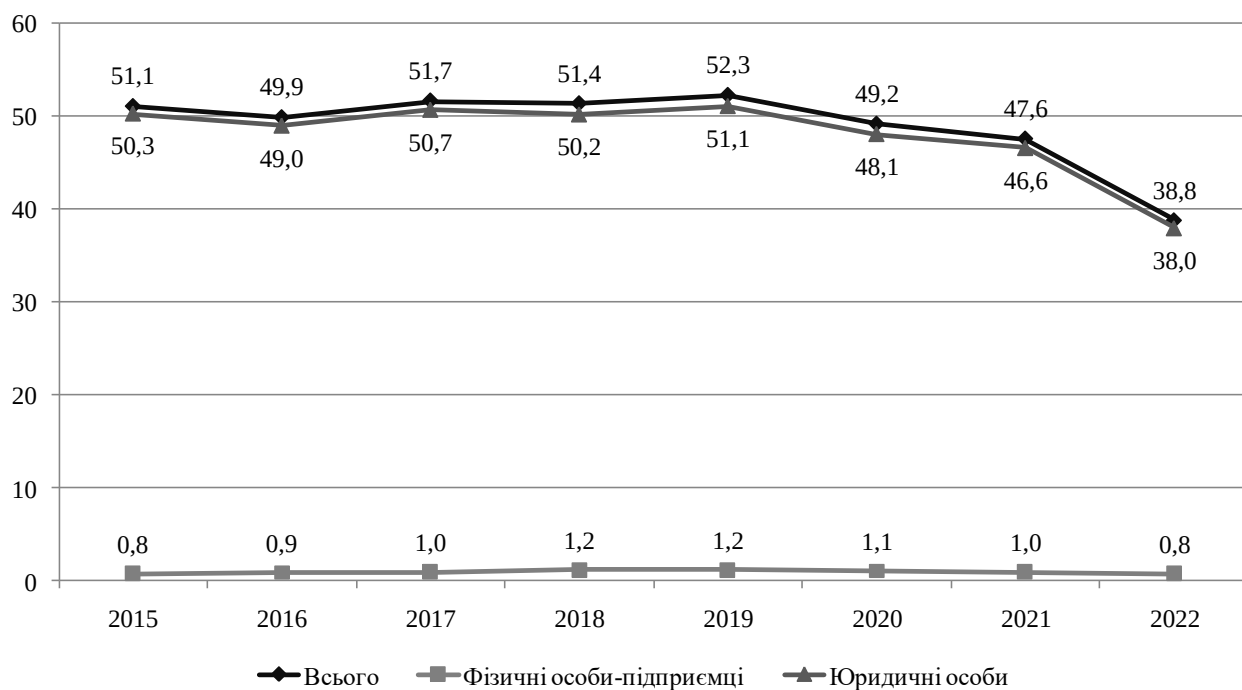

Рис. 2.1.2. Кількість працівників суб'єктів господарювання виробництва молочних продуктів, тис.осіб

Джерело: побудовано автором за даними [46]

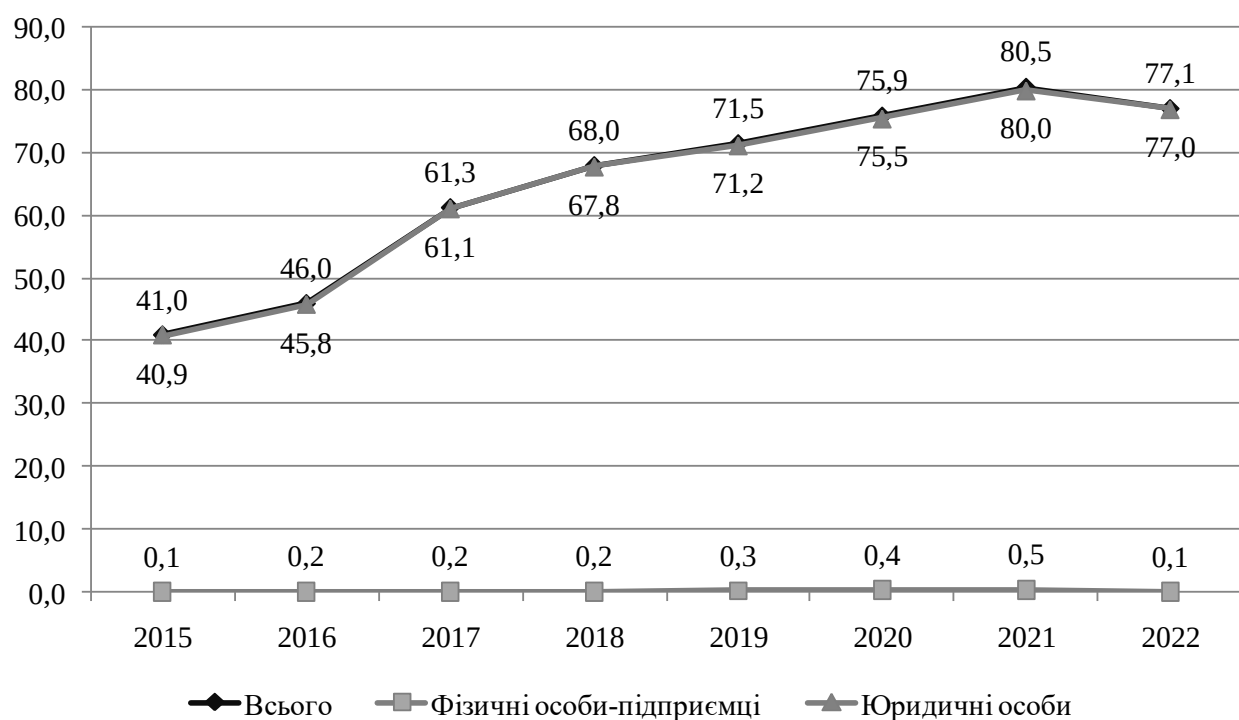

Рис. 2.1.3. Обсяг реалізованої продукції у виробництві молочних продуктів, млрд.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

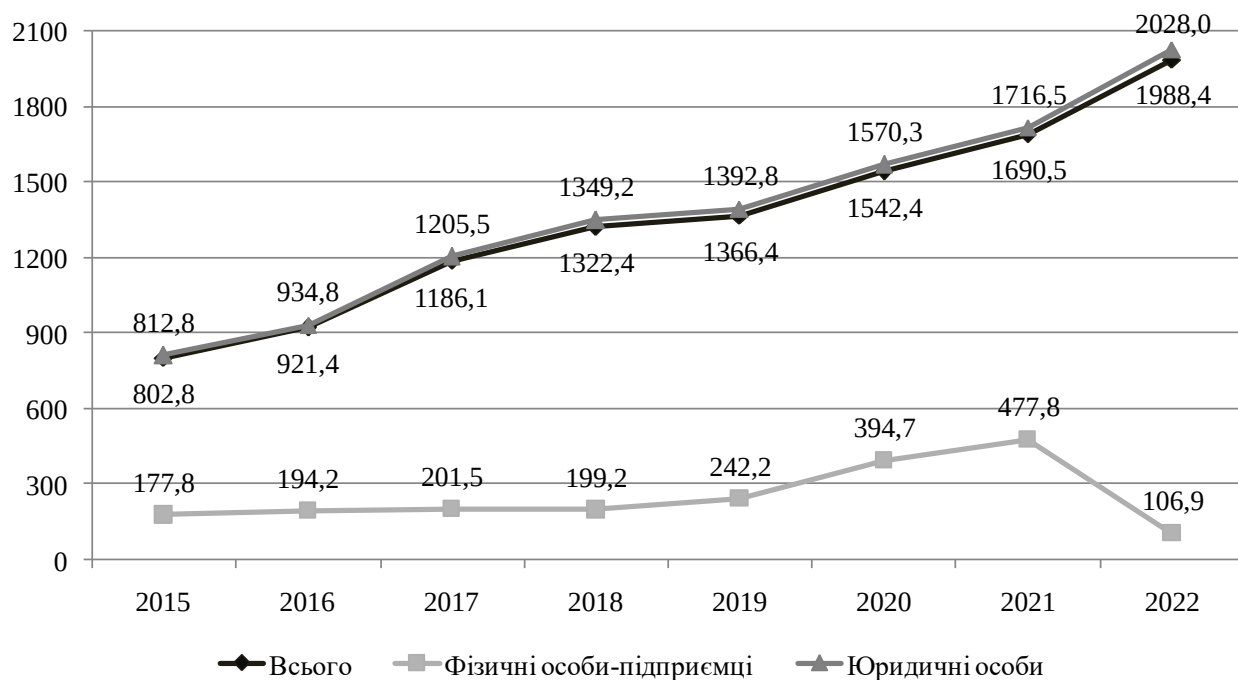

Рис. 2.1.4. Продуктивність праці у виробництві молочних продуктів, тис.грн на 1 особу

Джерело: побудовано автором за даними [46]

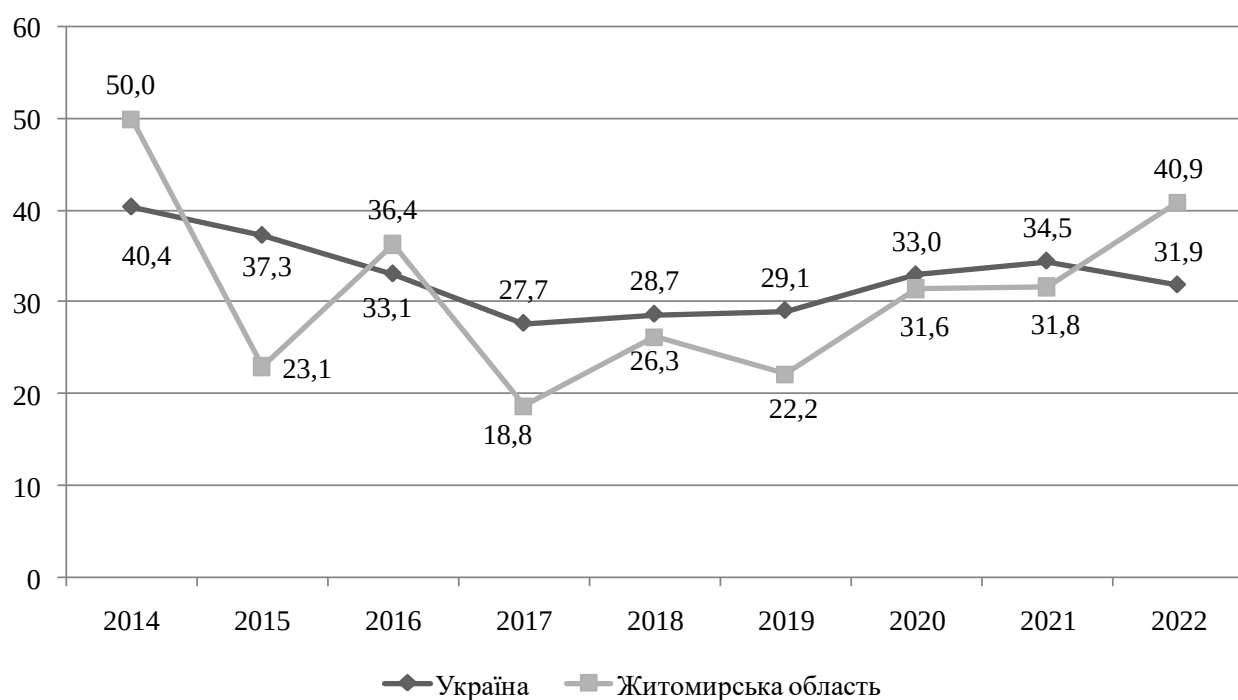

Рис. 2.1.5. Питома вага підприємств які отримали збиток при виробництві молочних продуктів, %

Джерело: побудовано автором за даними [46]

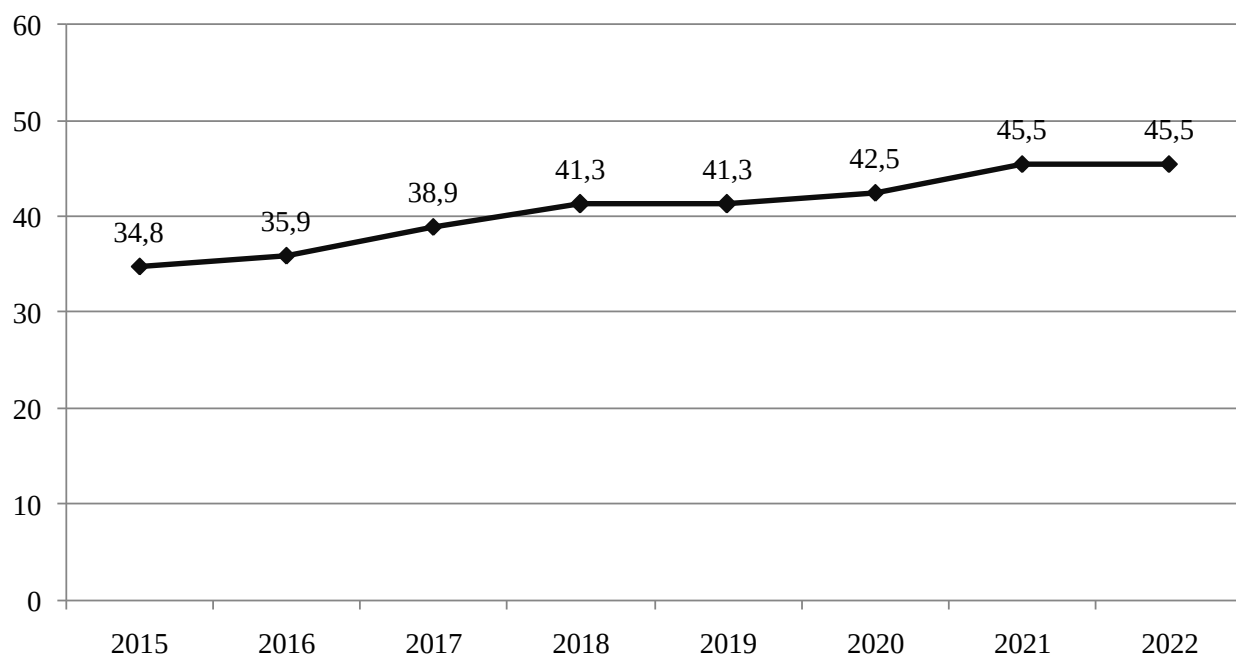

Рис. 2.1.6. Динаміка активів підприємств з виробництва молочних продуктів,
млрд.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

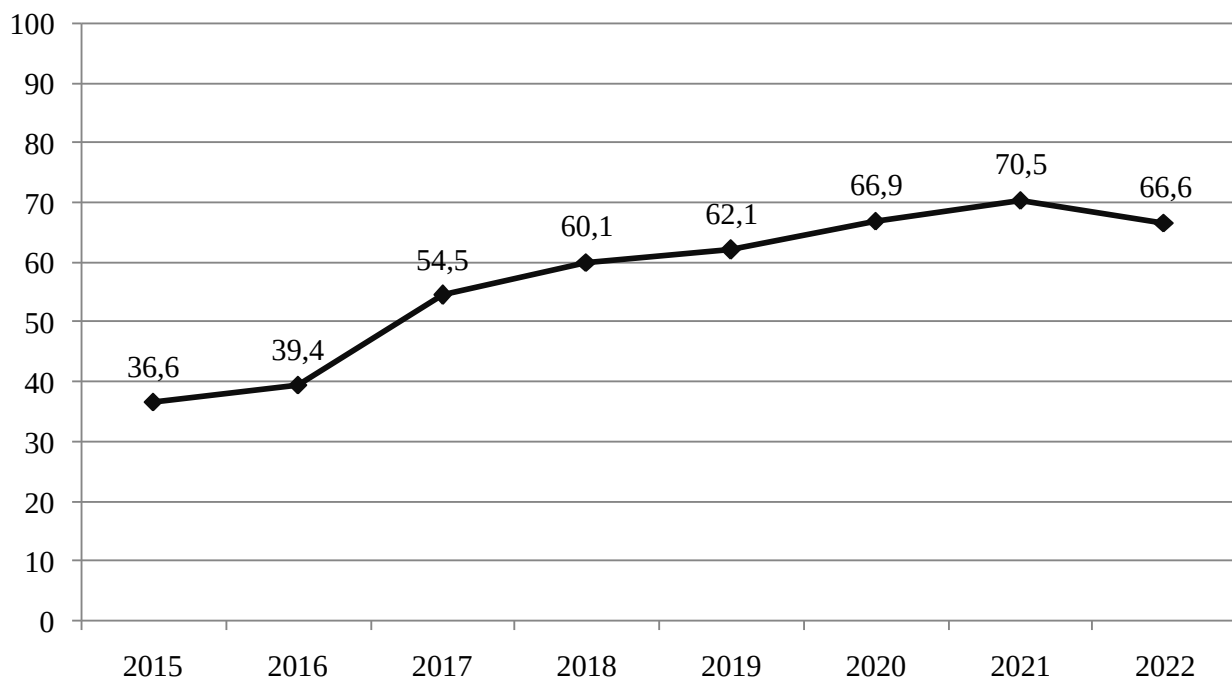

Рис. 2.1.7. Динаміка витрат на виробництво підприємств з виробництва
молочних продуктів, млрд.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

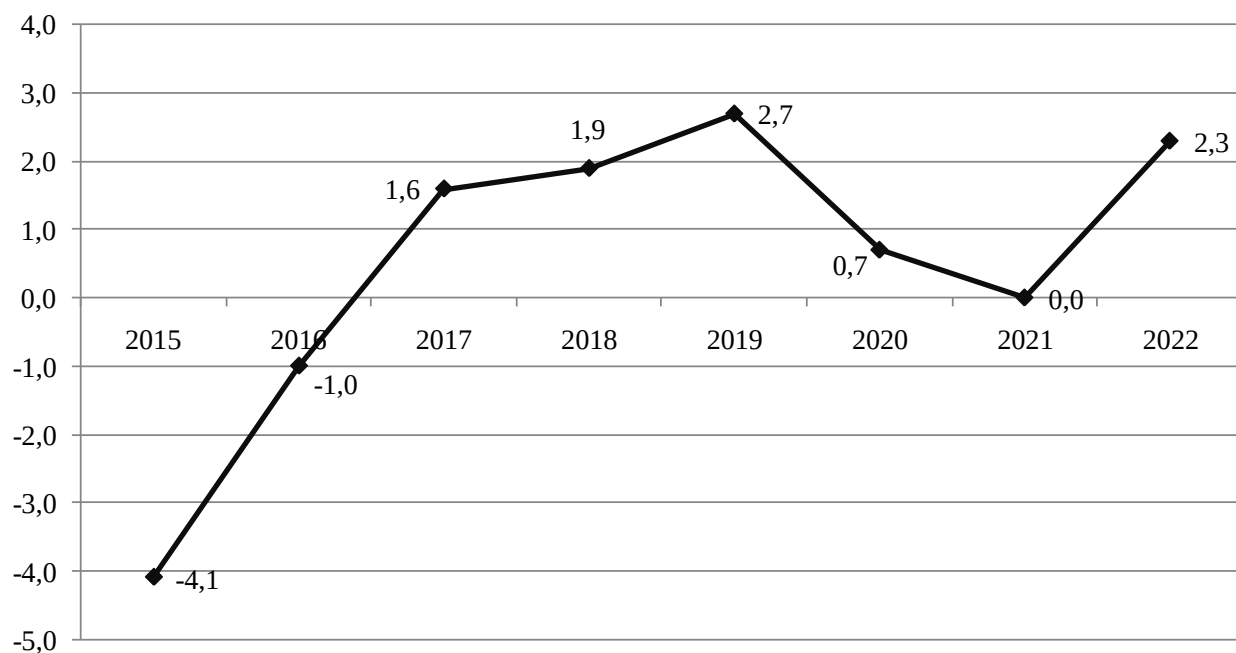

Рис. 2.1.8. Рентабельність господарської діяльності підприємств з виробництва молочних продуктів, %

Джерело: побудовано автором за даними [46]

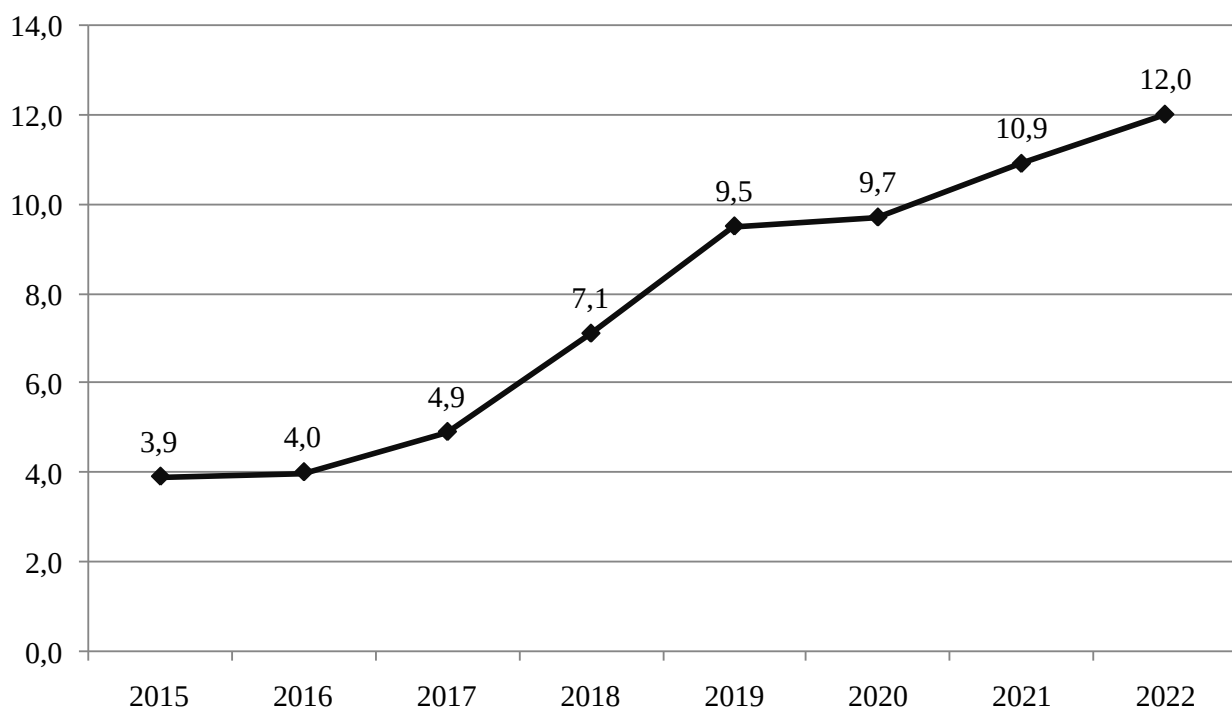

Рис. 2.1.9. Динаміка власного капіталу підприємств з виробництва молочних продуктів, млрд.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

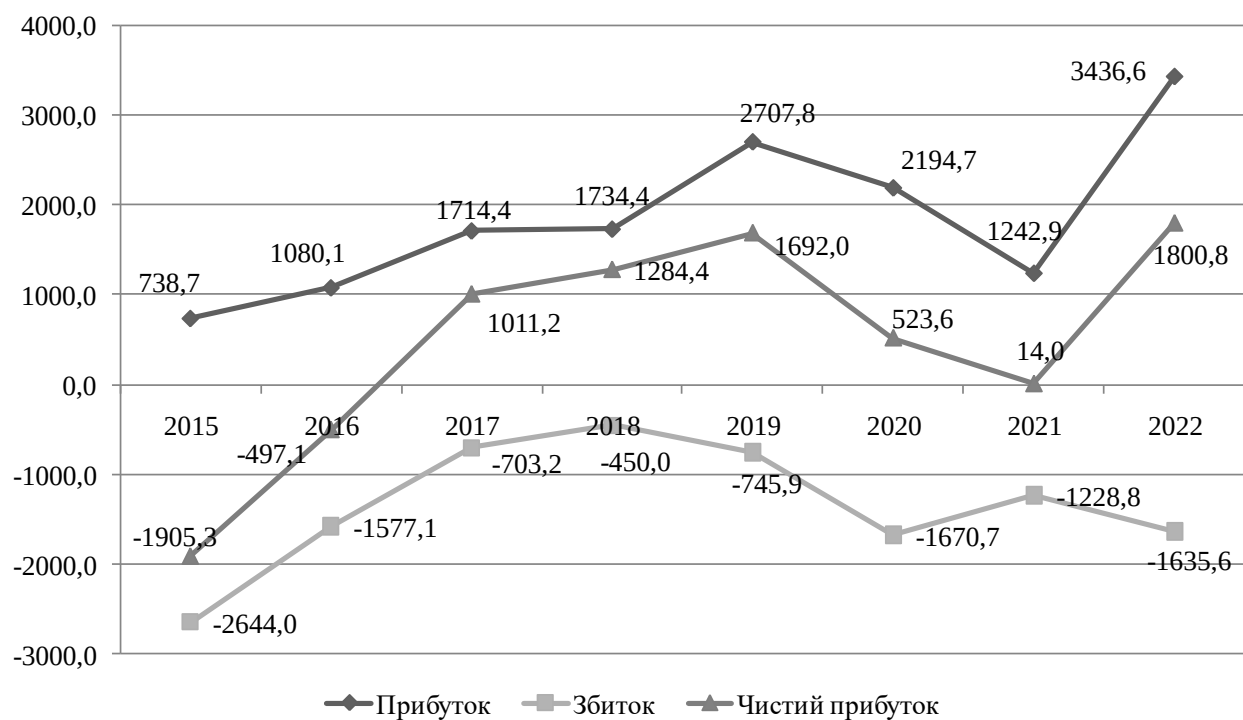

Рис. 2.1.10. Характеристика фінансових результатів підприємств з виробництва молочних продуктів, млн.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

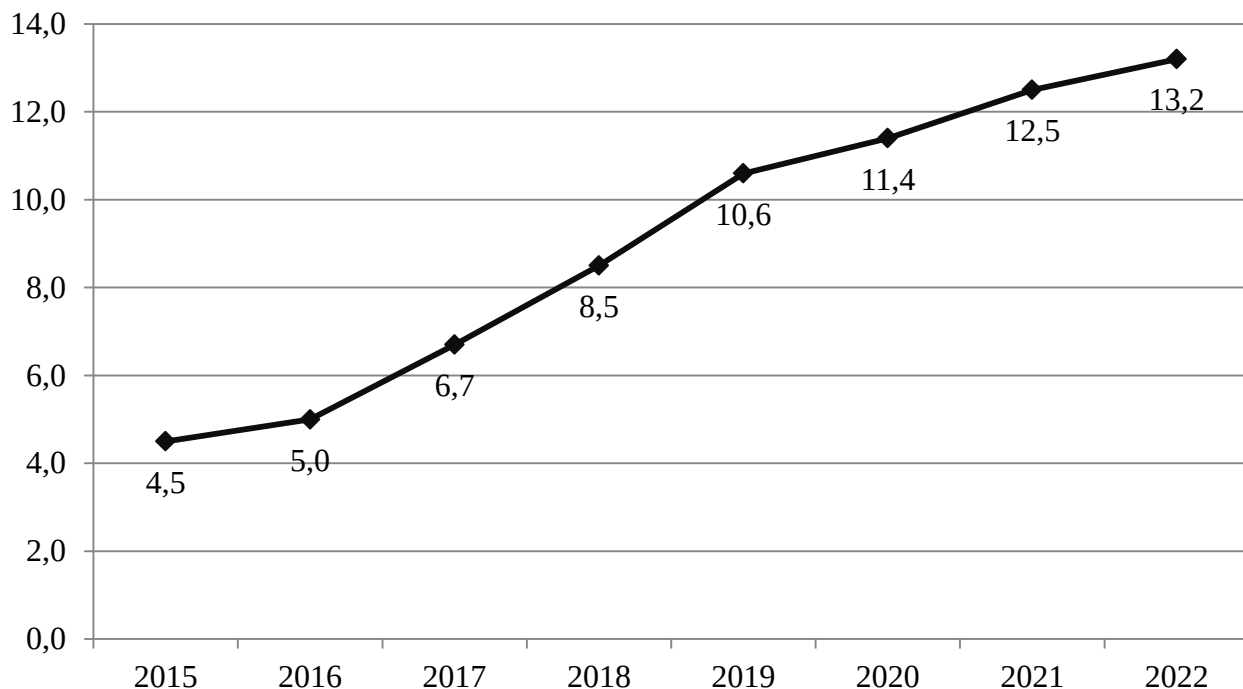

Рис. 2.1.11. Витрати на персонал підприємств з виробництва молочних продуктів в розрахунку за місяць, тис.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [46]

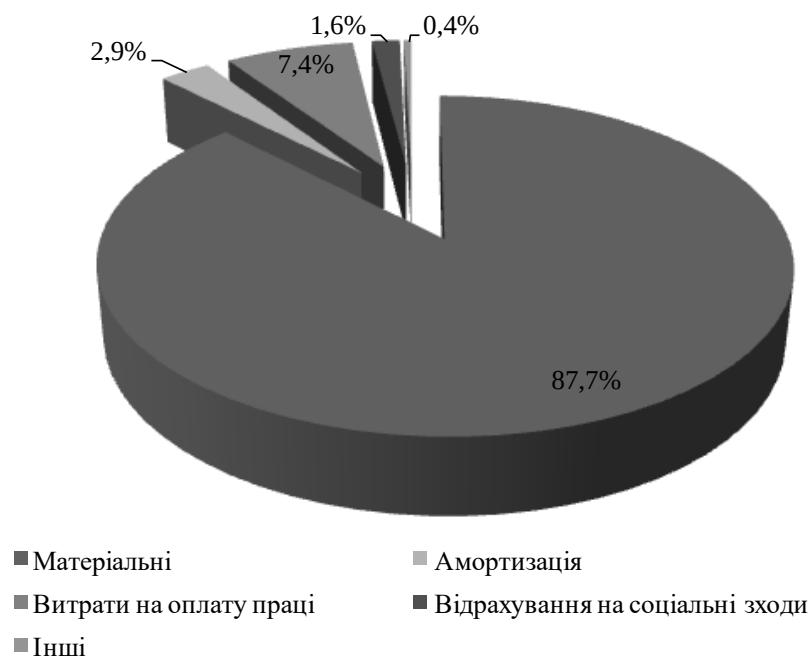

Рис. 2.1.12. Структура витрат на виробництво підприємств з виробництва молочних продуктів у 2022 році

Джерело: побудовано автором за даними [46]

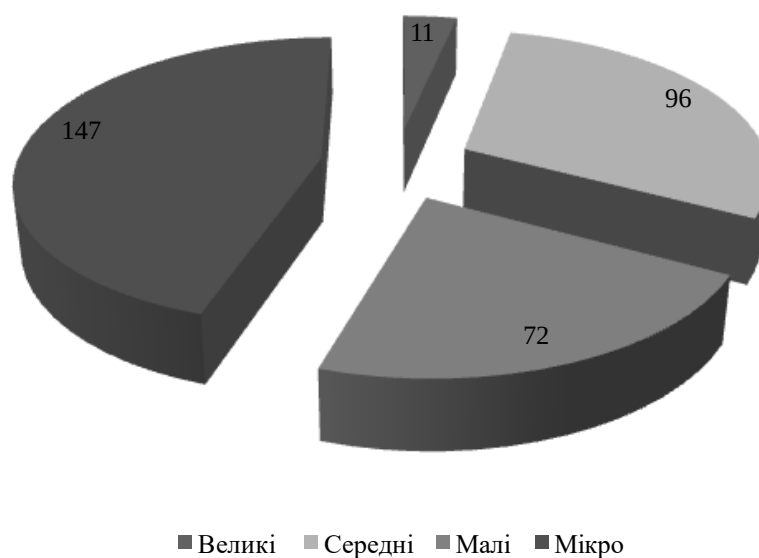

Рис. 2.1.13. Структура підприємств з виробництва молочних продуктів у 2022 році, одиниць

Джерело: побудовано автором за даними [46]

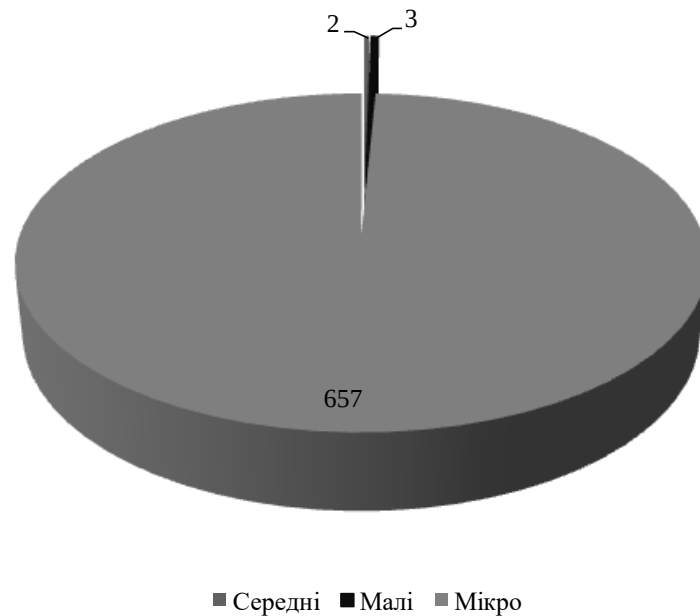

Рис. 2.1.14. Структура фізичних осіб підприємств у сфері виробництва молочних продуктів у 2022 році, одиниць

Джерело: побудовано автором за даними [46]

Аналіз розвитку галузі виробництва молочних продуктів в Україні за останні роки свідчить, що на протязі 2015-2021 рр. господарська діяльність суб'єктів господарювання носила позитивну тенденцію як щодо обсягів виробництва, так і реалізації, а також формування результативних показників.

Проте, з початком повномасштабної війни виробництво молочних продуктів дещо погіршилося і, відповідно, відбувся спад результативності господарювання, однією із причин якого є зменшення виробництва молока.

У 2022 р. відбулося збільшення збитку в галузі до 1,6 млрд грн, при збільшенні чистого прибутку до 1,8 млрд грн.

2.2. Діагностика стану фінансово-економічного розвитку АТ «Житомирський маслозавод»

АТ "Житомирський маслозавод" є визнаним лідером ринку морозива та заморожених продуктів в Україні. Застосування новітніх технологій, команда висококваліфікованих фахівців, міцні партнерські зв'язки сприяють утриманню лідерських позицій. Довгострокова стратегічна орієнтація враховує проходження певних стадій життєвого циклу продукції підприємства, передбачає планове оновлення асортименту, тобто раціональний розподіл ресурсів підприємства на інноваційну розробку і подальше виведення на ринок нових товарів, а також маркетингову підтримку реалізації існуючого асортименту та своєчасне виведення з асортименту товарних позицій. Продукція заводу користується широким попитом на ринку України, а також за її межами.

АТ "Житомирський маслозавод" продовжує збільшувати обсяги реалізації продукції, чому сприяє вдосконалення роботи дистрибуційної мережі, збільшення кількості холодильного обладнання, розширення присутності в торгових мережах, активне здійснення маркетингових заходів і виведення на ринок актуальних асортиментних позицій.

Товариство бере активну участь у розвитку соціальної інфраструктури та в численних благодійних проектах, здійсненні соціальних заходів для дітей та дорослих. Слід зазначити, що стратегія компанії охоплює просування всіх груп продукції в торгових мережах та закладах громадського харчування. Активно впроваджувались у життя програми по стимулюванню збуту в немережевих закладах торгівлі. Вищезазначені програми матимуть продовження і в 2023 році, звичайно, при врахуванні впливу зовнішніх факторів, що спричинені військовими діями в Україні.

Основні відомості про підприємство наведено в табл. 2.2.1.

Організаційна структура управління Товариства складається із взаємозв'язку окремих підсистем підприємства. Створення такої структури спрямоване насамперед на розподіл між окремими підрозділами підприємства повноважень і відповідальності.

Таблиця 2.2.1

Основні відомості про підприємство

Показники	Характеристика відомостей
Повне найменування	Акціонерне товариство "ЖИТОМИРСЬКИЙ МАСЛОЗАВОД"
Дата проведення державної реєстрації	14.08.1995
Територія (область)	Житомирська обл.
Статутний капітал (грн)	1393250
Середня кількість працівників (осіб)	660
Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД	10.52 - Виробництво морозива 46.38 - Оптова торгівля іншими продуктами харчування, у тому числі рибою, ракоподібними і молюсками 10.51 - Перероблення молока, виробництво масла та сиру
Банки, що обслуговують товариство	1) найменування банку (філії, відділення банку), який обслуговує емітента за поточним рахунком у національній валюті АТ "Райффайзен банк", МФО 380805 2) IBAN UA303808050000000026002627809 3) поточний рахунок UA303808050000000026002627809 4) найменування банку (філії, відділення банку), який обслуговує емітента за поточним рахунком у іноземній валюті АТ "Райффайзен банк", МФО 380805 5) IBAN UA513808050000000026009627921 6) поточний рахунок UA513808050000000026009627921
Відомості про участь товариства в інших юридичних особах	Товариство з обмеженою відповідальністю "Торгова фірма" Рудь" Товариство з обмеженою відповідальністю "Белпродзабезпечення"

Організаційна структура є лінійно-функціонального типу. Функціональні структурні підрозділи перебувають у підпорядкуванні головного лінійного керівника. Свої рішення керівники функціональних підрозділів проводять у життя через головного керівника або (в межах своїх повноважень) безпосередньо через відповідних керівників служб-виконавців. Таким чином, лінійно-функціональна структура містить у собі спеціальні підрозділи при лінійних керівниках.

В підпорядкуванні генерального директора Товариства, який лінійно підпорядковується Правлінню, Голові Правління та Загальним зборам акціонерів Товариства, знаходяться директор комерційний, директор фінансовий, директор з виробництва, директор з якості, начальник юридичного відділу, начальник відділу автомобільного транспорту та постачання молочної сировини, начальник служби економічної безпеки та охорони, начальник відділу охорони праці, охорони навколишнього середовища та цивільного захисту, начальник відділу технологів та інновацій, менеджер (управитель) з персоналу. У складі підприємства є відділи, цехи, дільниці, склади.

Для зміцнення ринкової позиції і збереження статусу №1 на ринку, фахівці підприємства приділяють велику увагу інноваціям. Інновації Товариства стосуються самого продукту, процесу виробництва та його реалізації. Так, постійно вивчається досвід успішних виробників, проводяться дослідження українського і закордонного ринків морозива, організовуються дегустації, експерименти, для того, щоб впровадити найкращі надбання та одночасно зберегти власні традиції, здійснюється активна оптимізація асортименту.

Товариством створено дієву мережу торгівельних представництв і дилерських мереж та постійно проводиться робота по її розширенню. Значна увага також приділяється розширенню асортиментного ряду продукції та її подальшого просування на ринках збуту. Крім морозива, Товариство також реалізує високоякісне вершкове масло, сухе знежирене молоко, вершки,

сметану, пастеризоване і пряжене молоко, кефір, ряжанку, фруктові йогурти, глазуровані сирки, заморожені суміші, гриби, овочі та ягоди. Основним видом продукції, що виробляє товариство, за рахунок продажу якої воно отримало 10 або більше відсотків доходу за звітний рік є: морозиво (85%; 17604т.; 1624325 тис. грн.).

Асортимент продукції АТ «Житомирський маслозавод» дуже різноманітний:

- 1) морозиво – порційне і вагове;
- 2) хорека – морозиво для кафе, барів і ресторанів;
- 3) заморожені продукти – овочі, ягоди, суміші;
- 4) масло – солодковершкове;
- 5) молочні продукти – молоко кисломолочне;
- 6) заморожені напівфабрикати – страви для приготування;
- 7) тісто заморожене – для випічки;
- 8) сирки з наповнювачем або без наповнювача;
- 9) хлібобулочні вироби – мінівироби, булочки, солодка випічка.

До значних факторів ризику, що впливали на діяльність Товариства протягом року належать:

- збільшення проблем сезонності;
- збільшення кредитного портфелю;
- дефіцит людських (трудових) ресурсів;
- забезпечення якісною молочною сировиною;
- непередбачені політичні дії;
- карантинні обмеження;
- війна в країні.

Головною метою Товариства є виготовлення продукції та постійне задоволення найвибагливіших смаків споживачів, удосконалення процесів, використання методів, досвіду, матеріалів і продукції, що не спричиняють забруднення навколишнього середовища. Політика Товариства в сфері якості, безпеки продукції та екологічного менеджменту направлена на

постійне зростання показників якості та екологічного стану довкілля, докладання невинних зусиль з попередження забруднення, що є невід'ємною частиною його діяльності та загальної політики.

У плановому періоді в порівнянні з попереднім роком Товариство планує забезпечити зростання обсягів реалізації продукції у натуральному вимірі на 5%, у грошовому - на 20%, а фонд оплати праці з нарахуваннями - до 25%.

Органи управління АТ «Житомирський маслозавод» наведені в табл. 2.2.2.

Таблиця 2.2.2

Органи управління АТ «Житомирський маслозавод»

Орган управління	Структура	Персональний склад
Наглядова рада	Голова Наглядової ради та два члени наглядової ради	Голова Наглядової ради Вівсик Оксана Петрівна член Наглядової ради Статкевич Борис Леонідович член Наглядової ради Таргонський Іван Миколайович
Правління	Голова Правління, Перший заступник голови Правління, Заступник голови Правління та чотири членів Правління.	Голова Правління Рудь Петро Володимирович Перший заступник голови Правління Вівсик Сергій Ананійович Заступник голови Правління Блажкевич Ольга Михайлівна член Правління Ісакова Світлана Юрійвна член Правління Трокоз Володимир Миколайович член Правління Пер'ян Віктор

		Іванович член Правління Жигадло Лариса Миколаївна
--	--	---

Загальна характеристика господарської діяльності АТ «Житомирський маслозавод» наведена в таблицях 2.2.3 – 2.2.12.

Таблиця 2.2.3

Динаміка активів та їх джерел в АТ «Житомирський маслозавод»

млн грн

Показники	Станом на 01.01. року			
	2020	2021	2022	2023
Активи				
Необоротні	1026,1	1116,2	1144,9	1073,7
Оборотні	534,0	684,7	982,5	1301,1
Разом	1560,1	1800,9	2127,4	2374,8
Джерела активів				
Власний капітал	1151,3	1294,7	1359,2	1601,6
Зобов'язання	408,8	506,2	768,2	773,2
Разом	1560,1	1800,9	2127,4	2374,8

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.4

Структура активів та їх джерел в АТ «Житомирський маслозавод»

%

Показники	Станом на 01.01. року			
	2020	2021	2022	2023
Активи				
Необоротні	65,8	62,0	53,8	45,2
Оборотні	34,2	38,0	46,2	54,8
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0
Джерела активів				

Власний капітал	73,8	71,9	63,9	67,4
Зобов'язання	26,2	28,1	36,1	32,6
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.5

Формування доходів в АТ «Житомирський маслозавод»

млн грн

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Чистий дохід	2446,6	2603,2	2992,0	2785,3
Інший операційний дохід	7,6	9,1	10,4	67,9
Інші доходи	1,5	2,0	0,5	-
Разом	2475,7	2614,3	3003,0	2853,2

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.6

Структура доходів в АТ «Житомирський маслозавод»

%

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Чистий дохід	99,6	99,6	99,6	97,6
Інший операційний дохід	0,3	0,3	0,3	2,4
Інші доходи	0,1	0,1	0,1	-
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.7

Динаміка формування витрат в АТ «Житомирський маслозавод»

млн грн

Види витрат	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Собівартість реалізованої продукції	1689,9	1877,1	2259,2	1867,1
Адміністративні	87,6	79,7	95,5	86,5
На збут	433,4	413,2	499,0	466,9

Інші операційні	18,3	15,6	16,5	67,8
Фінансові	64,6	46,8	50,6	7,2
Інші	1,6	0,8	0,1	0,2
На прибуток	33,4	33,6	16,2	54,4
Разом	2327,9	2451,1	2937,1	2550,1

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.8

Структура формування витрат в АТ «Житомирський маслозавод»

%

Види витрат	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Собівартість реалізованої продукції	72,6	76,6	76,9	73,2
Адміністративні	3,8	3,3	3,3	3,4
На збут	18,6	16,9	17,0	18,3
Інші операційні	0,8	0,6	0,5	2,6
Фінансові	2,8	1,9	1,7	0,3
Інші	0,1	0,1	0,1	0,1
На прибуток	1,3	0,7	0,5	2,1
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.9

Динаміка формування операційних витрат в АТ «Житомирський маслозавод»

млн грн

Види витрат	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Матеріальні	1132,4	1044,8	1052,4	952,4
На оплату праці	245,2	258,4	284,1	227,9
На соціальні заходи	47,0	49,9	55,4	44,7
Амортизація	147,0	149,8	155,7	165,5

Інші	349,3	372,9	398,0	398,6
Разом	1920,8	1875,8	1945,6	1789,2

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.10

Формування доходів від реалізації в АТ «Житомирський маслозавод»

млн грн

Об'єкти реалізації	Роки		Відхилення
	2021	2022	
Морозиво	1698,6	1620,6	-78,0
Незбиране молоко	177,2	148,1	-29,1
Масло	91,0	68,1	-22,9
Інша молочна продукція	136,0	30,2	-105,8
Інша продукція	11,9	20,5	8,6
Всього	2114,7	1887,5	-227,2

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.11

Структура формування витрат в АТ «Житомирський маслозавод»

%

Види витрат	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Матеріальні	59,0	55,7	54,1	53,2
На оплату праці	12,8	13,8	14,6	12,7
На соціальні заходи	2,4	2,7	2,8	2,5
Амортизація	7,7	8,0	8,0	9,2

Інші	18,1	19,8	20,5	22,4
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.2.12

Фінансові результати АТ «Житомирський маслозавод»

млн грн

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Валовий прибуток	777,6	726,1	732,8	918,2
Прибуток від операційної діяльності	246,0	226,7	132,2	364,9
Прибуток до оподаткування	181,4	181,1	81,9	297,5
Чистий прибуток	148,1	147,6	65,7	242,2

Джерело: розраховано за даними [16].

Загальний аналіз господарської діяльності АТ «Житомирський маслозавод» в динаміці за 2019 – 2022 р. свідчить про тенденцію поліпшення результативних показників господарювання.

Підприємство володіє активами на суму 2374,8 млн грн, з них власні 1601,6 млн грн або 67,4 %.

За асортиментом доходів основними формуючими об'єктами є морозиво, незбиране молоко і масло з великою перевагою морозива - 1620,6 млн грн, при загальному доході - 3003,0 млн грн.

Фінансовий стан підприємства характеризувався протязі 2019 – 2022 рр. значною прибутковою діяльністю, а в 2022 р. одержано прибутку 243,2 млн грн.

Одним із напрямків поліпшення роботи АТ «Житомирський маслозавод», як свідчить аналіз, є подальший розвиток виробництва морозива в асортименті і, особливо, його реалізація за межі України.

2.3. Оцінка механізму управління платоспроможністю підприємств у сфері виробництва молочних продуктів

Господарська діяльність будь-якого бізнесу потребує відносин як з постачальниками, так і з покупцями. При цих відносинах виникають господарські операції, які потребують здійснення розрахунків.

Розрахунки з покупцями забезпечують бізнес найбільш ліквідними платіжними активами, а розрахунки з постачальниками потребують цих платіжних активів для погашення боргів кредиторам.

Своєчасність розрахунків з використанням платіжних активів для погашення платіжних зобов'язань забезпечуються системою управління платоспроможністю.

Тому, особливо важливо постійно оцінювати стан платоспроможності і здійснювати її аналіз пошуку підходів до ліквідації проблемних питань.

Для оцінки стану платоспроможності здійснимо її аналіз за показниками підприємств як в цілому з виробництва молочних продуктів, так і, зокрема АТ «Житомирський маслозавод».

Показники, що характеризують стан платоспроможності в цілому по галузі виробництва молочних продуктів наведені на рис. 2.3.1 – 2.3.10.

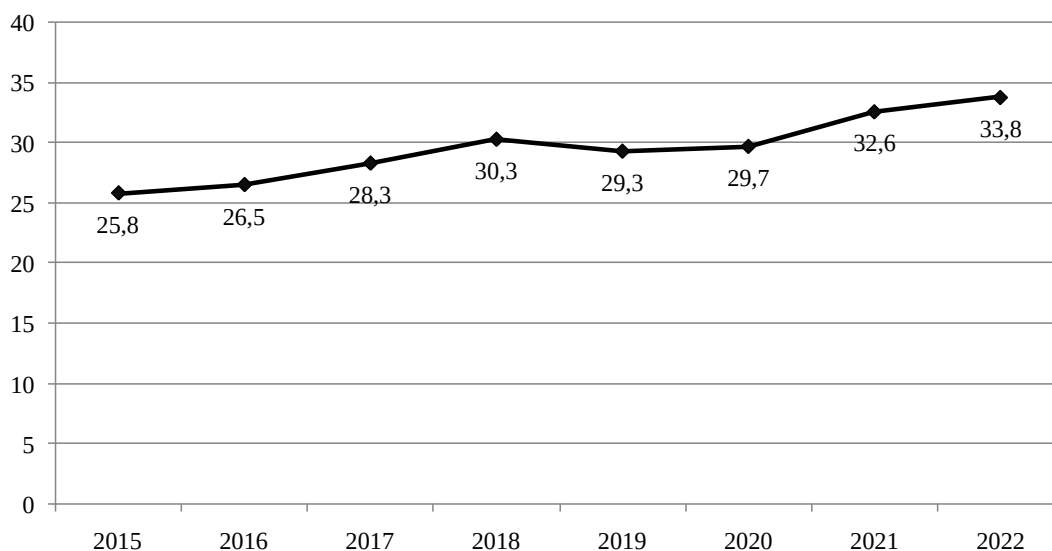

Рис. 2.3.1. Динаміка оборотних активів на підприємствах з виробництва молочних продуктів, млрд.грн.

Джерело: розраховано за даними [46]

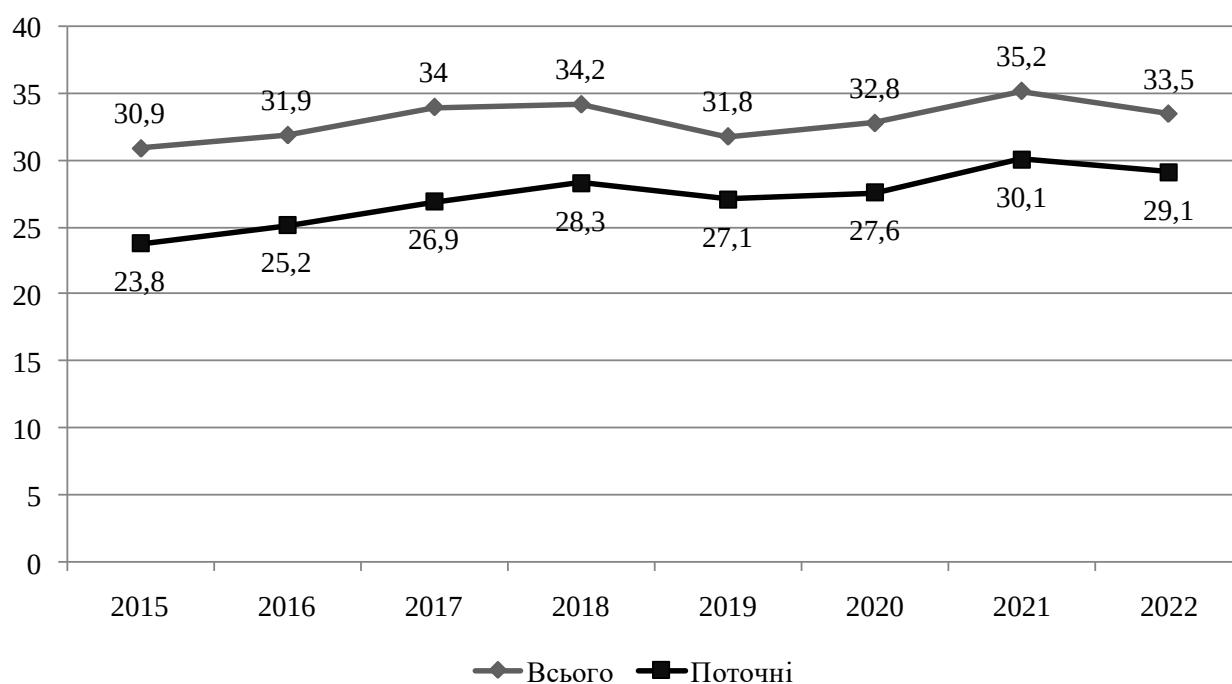

Рис. 2.3.2. Динаміка зобов'язань на підприємствах з виробництва молочних продуктів, млрд.грн.

Джерело: розраховано за даними [46]

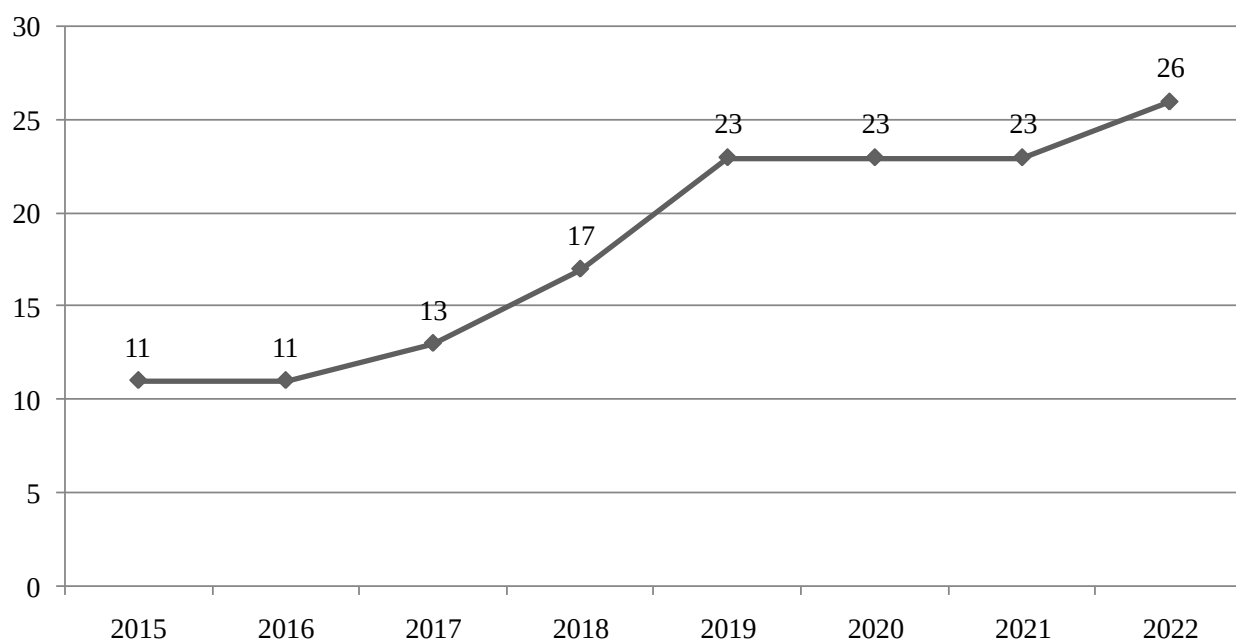

Рис. 2.3.3. Динаміка фінансової стійкості на підприємствах з виробництва молочних продуктів, %

Джерело: розраховано за даними [46]

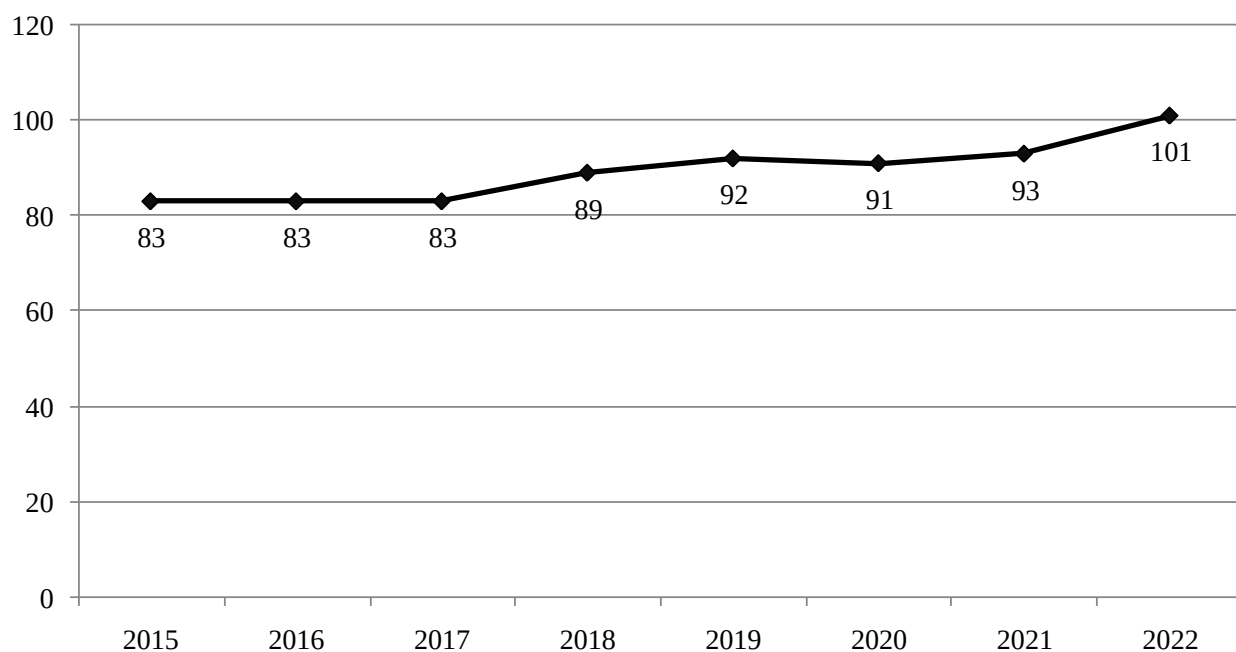

Рис. 2.3.4. Динаміка загальної платоспроможності на підприємствах з виробництва молочних продуктів, %

Джерело: розраховано за даними [46]

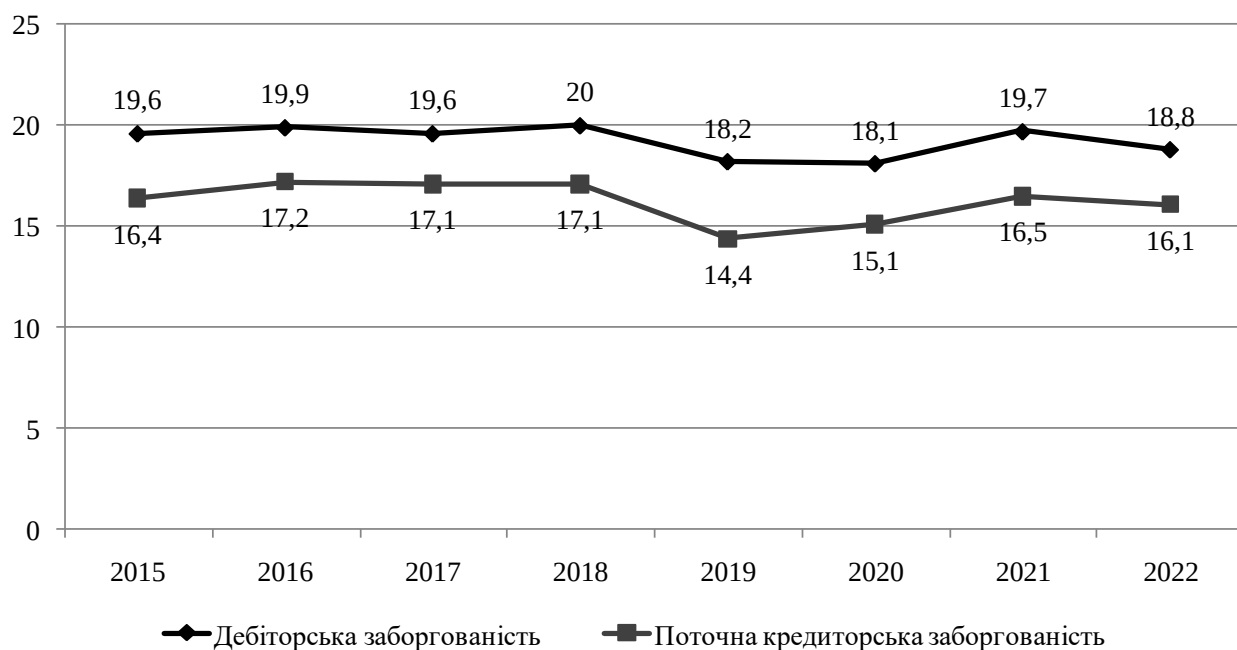

Рис. 2.3.5. Динаміка заборгованості по розрахунках на підприємствах з виробництва молочних продуктів, млрд.грн.

Джерело: розраховано за даними [46]

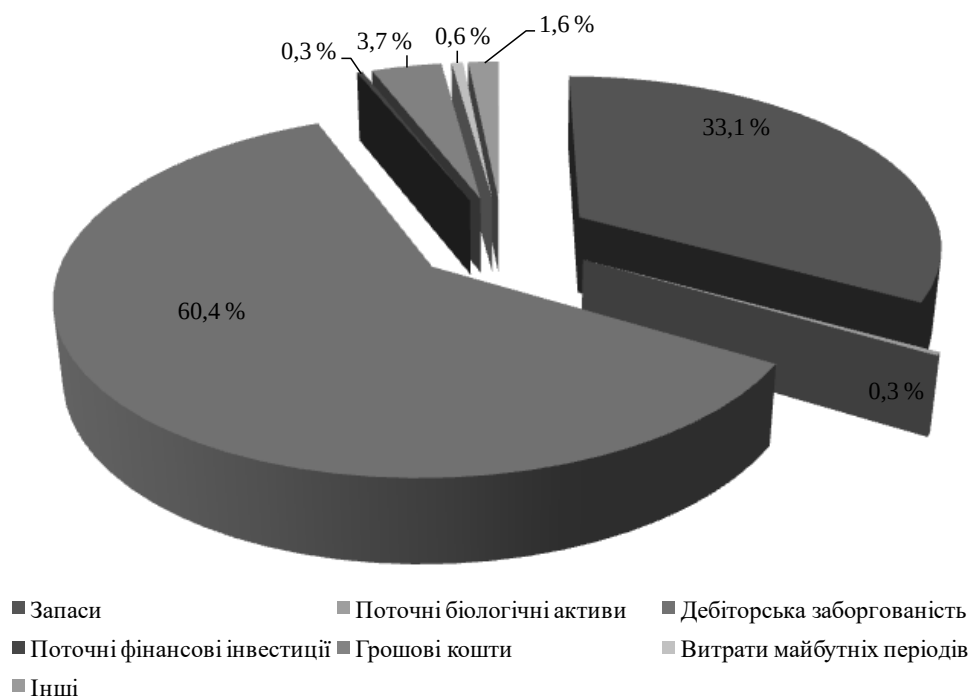

Рис. 2.3.6. Структура оборотних активів на підприємствах з виробництва молочних продуктів у 2021 році

Джерело: розраховано за даними [46]

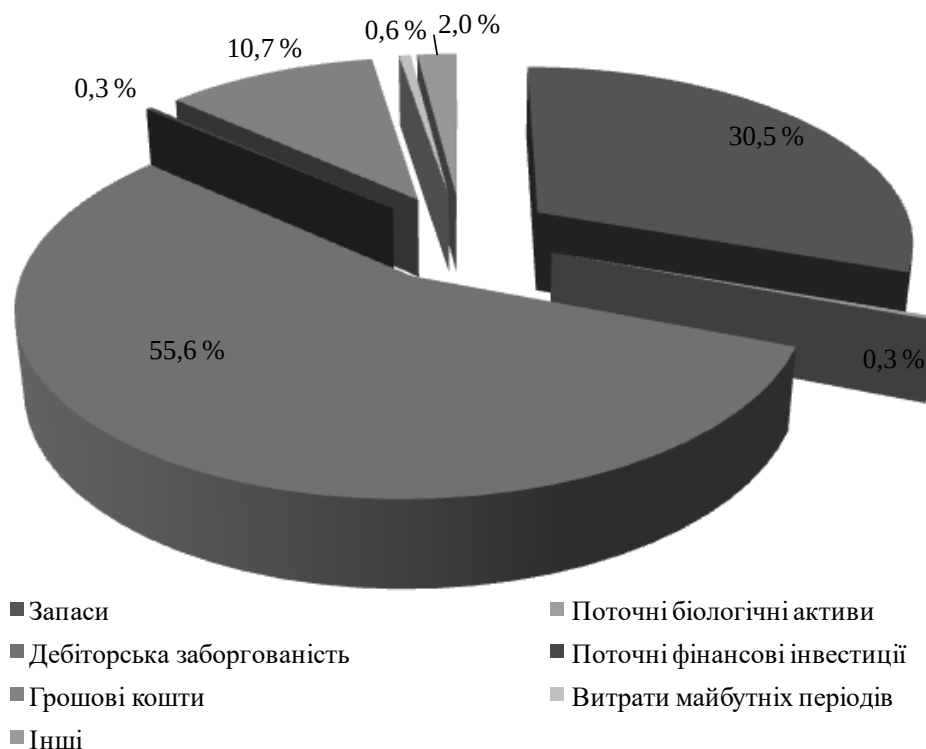

Рис. 2.3.7. Структура оборотних активів на підприємствах з виробництва молочних продуктів у 2022 році

Джерело: розраховано за даними [46]

Рис. 2.3.8. Структура зобов'язань на підприємствах з виробництва молочних продуктів у 2021 році

Джерело: розраховано за даними [46]

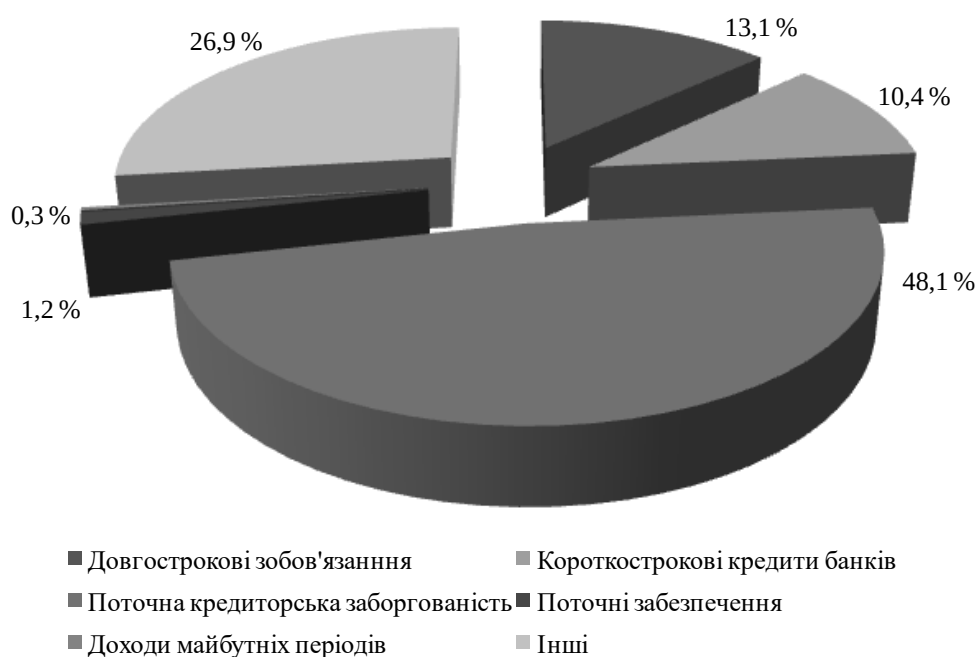

Рис. 2.3.9. Структура зобов'язань на підприємствах з виробництва молочних продуктів у 2021 році

Джерело: розраховано за даними [46]

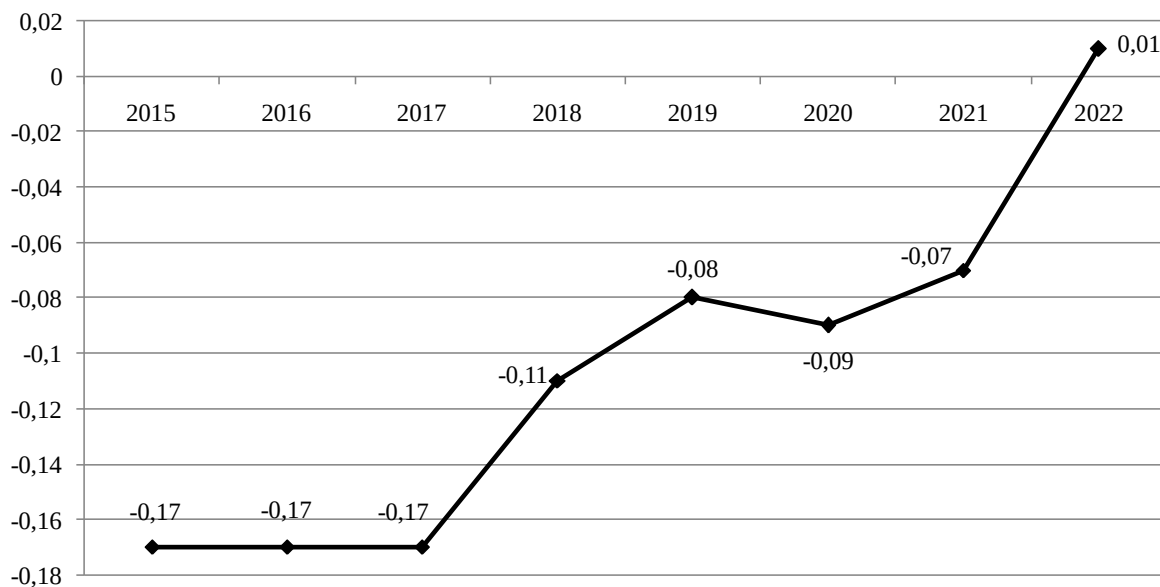

Рис. 2.3.10. Відхилення фактичної загальної платоспроможності від мінімального нормативу (1.0)

Джерело: розраховано за даними [46]

Показники платоспроможності підприємств з виробництва молочних продуктів мають стійкий характер з певною тенденцією до їх покращення. Це

підтверджується більш якісним формуванням платіжних активів і відповідною системою управління кредиторською заборгованістю.

Загальний показник платоспроможності підприємств з виробництва молочних продуктів (рис. 2.3.10) на протязі 2015-2022 рр. поліпшився і збільшився до 1,01, що свідчить, що підприємства мають на 1 грн платіжних зобов'язань 1,01 грн платіжних активів.

Платоспроможність підприємства АТ «Житомирський маслозавод» забезпечується станом платіжних активів і платіжних зобов'язань, характеристика яких наведена в табл. 2.3.1 і 2.3.2.

Дані табл. 2.3.1 свідчать, що підприємство значно поліпшило якісний склад своїх платіжних активів, особливо їх найбільш ліквідну частину.

Таблиця 2.3.1

Характеристика платіжних активів АТ «Житомирський маслозавод»

станом на 31.12 р. млн грн

Платіжні активи	Роки		+,-
	2021	2022	
Готова продукція	168,1	84,4	-81,7
Товари	58,0	69,6	11,6
Дебіторська заборгованість	515,3	381,3	-134,0
Грошові кошти	58,1	557,4	499,3
Разом	799,5	1094,7	295,2

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.3.2

Характеристика платіжних зобов'язань АТ «Житомирський маслозавод»

станом на 31.12 р. млн грн

Платіжні зобов'язання	Роки		+,-
	2021	2022	
Заборгованість з оплати праці	5,3	5,1	-0,2
Кредиторська заборгованість	323,4	197,1	-126,3
Короткострокові кредити	424,8	569,3	144,5
Разом	753,5	771,5	18,0

Джерело: розраховано за даними [16].

Значна роль у формуванні платоспроможності на підприємстві відводиться управлінню дебіторською і кредиторською заборгованістю.

Характеристика дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства наведена в табл. 2.3.3 і 2.3.4.

Таблиця 2.3.3

Характеристика дебіторської заборгованості за строками виникнення АТ
«Житомирський маслозавод»

станом на 31.12 р. млн грн

Показники	Роки		+,-
	2021	2022	
До місяця	177,5	129,9	-47,6
1-3 місяці	150,5	155,3	4,8
3-6 місяців	96,2	55,0	-41,2
6-12 місяців	18,9	10,0	-8,9
більше року	1,2	36,6	35,4
Разом	444,2	386,8	-57,4

Джерело: розраховано за даними [16].

Таблиця 2.3.4

Характеристика кредиторської заборгованості за строками погашення

АТ «Житомирський маслозавод»

станом на 31.12 р. млн грн

Показники	Роки		+,-
	2021	2022	
До 3 місяців	344,0	185,0	-159,0
3-12 місяці	80,8	384,3	303,5
1-5 років	10,8	0,0	-10,8
Разом	435,6	569,3	133,7

Джерело: розраховано за даними [16].

Платіжні зобов'язання підприємства зростають значно меншими темпами ніж можливі платіжні активи, тому на кінець 2022 р. підприємство значно зміцнило як абсолютну платоспроможність, так і загальну. Загальна платоспроможність досягла значення 1,42, що означає, що на 1 грн поточних зобов'язань підприємство акумулювало 1,42 коп платіжних активів, з яких більше 50 % це грошові кошти.

На підприємстві наявна тенденція поліпшення якості як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. При цьому, дебіторська заборгованість зменшилась на 57,4 млн грн, а кредиторська дещо збільшилась на 133,7 млн грн при високій платоспроможності підприємства.

Висновки за розділом 2

В розділі 2 було розглянуто три питання:

- ✓ аналіз тенденцій розвитку підприємств в сфері виробництва молочних продуктів;
- ✓ діагностика стану фінансово-економічного розвитку АТ «Житомирський маслозавод»;
- ✓ оцінка механізму управління платоспроможністю підприємств у сфері виробництва молочних продуктів.

Аналіз розвитку галузі виробництва молочних продуктів в Україні за останні роки свідчить, що на протязі 2015-2021 рр. господарська діяльність суб'єктів господарювання носила позитивну тенденцію як щодо обсягів виробництва, так і реалізації, а також формування результативних показників.

Проте, з початком повномасштабної війни виробництво молочних продуктів дещо погіршилося і, відповідно, відбувся спад результативності господарювання, однією із причин якого є зменшення виробництва молока. У 2022 р. відбулося збільшення збитку в галузі до 1,6 млрд грн, при збільшенні чистого прибутку до 1,8 млрд грн.

Загальний аналіз господарської діяльності АТ «Житомирський маслозавод» в динаміці за 2019 – 2022 р. свідчить про тенденцію поліпшення результативних показників господарювання. Підприємство володіє активами на суму 2374,8 млн грн, з них власні 1601,6 млн грн або 67,4 %. За асортиментом доходів основними формуючими об'єктами є морозиво, незбиране молоко і масло з великою перевагою морозива - 1620,6 млн грн, при загальному доході - 3003,0 млн грн. Фінансовий стан підприємства характеризувався на протязі 2019 – 2022 рр. значною прибутковою діяльністю, а в 2022 р. одержано прибутку 243,2 млн грн.

Одним із напрямків поліпшення роботи АТ «Житомирський маслозавод», як свідчить аналіз, є подальший розвиток виробництва морозива в асортименті і, особливо, його реалізація за межі України.

Показники платоспроможності підприємств з виробництва молочних продуктів мають стійкий характер з певною тенденцією до їх покращення. Це підтверджується більш якісним формуванням платіжних активів і відповідною системою управління кредиторською заборгованістю. Загальний показник платоспроможності підприємств з виробництва молочних продуктів (рис. 2.3.10) на протязі 2015-2022 рр. поліпшився і збільшився до 1,01, що свідчить, що підприємства мають на 1 грн платіжних зобов'язань 1,01 грн платіжних активів.

АТ «Житомирський маслозавод» значно поліпшило якісний склад своїх платіжних активів, особливо їх найбільш ліквідну частину. Платіжні зобов'язання підприємства зростають значно меншими темпами ніж можливі платіжні активи, тому на кінець 2022 р. підприємство значно зміцнило як абсолютну платоспроможність, так і загальну. Загальна платоспроможність досягла значення 1,42, що означає, що на 1 грн поточних зобов'язань підприємство акумулювало 1,42 коп. платіжних активів, з яких більше 50 % це грошові кошти.

На підприємстві наявна тенденція поліпшення якості як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. При цьому, дебіторська заборгованість зменшилась на 57,4 млн грн, а кредиторська дещо збільшилась на 133,7 млн грн при високій платоспроможності підприємства.

Розділ 3. Напрями вдосконалення механізму управління платоспроможністю підприємств у сфері виробництва молочних продуктів

3.1. Інформаційне забезпечення системи управління платоспроможністю підприємств

Управління платоспроможністю – це нагальна проблема всіх суб'єктів господарювання, а її вирішення потребує якісного інформаційного забезпечення.

Інформацію для управління необхідно розглядати як ресурс, який визначається сукупністю синтетичних і аналітичних показників про об'єкт управління, його стан та зміни, що з ним відбуваються.

Сутність інформаційного забезпечення необхідно розглядати як:

- інформаційне обслуговування господарської діяльності за об'єктами управління;
- заходи по створенню інформаційного середовища;
- сукупність дій з надання інформації.

Інформаційне забезпечення – це управлінська діяльність по створенню інформаційних ресурсів, їх використанню, оцінюванню та передачі користувачам – стейкхолдерам.

Мета інформаційного забезпечення – формування якісної інформації відповідно до запитів внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів для прийняття ними обґрунтованих рішень, вірного реагування на здійснювані господарські операції та розробку рекомендацій і пропозицій.

На підприємстві інформацію створюють і споживають суб'єкти управління підприємством.

Основними структурними підрозділами підприємства, фахівці яких приймають участь у створенні інформаційних ресурсів для управлінської діяльності є:

- 1) планово-нормативні структурні підрозділи суб'єктів господарської діяльності;
- 2) обліково-фінансові структурні підрозділи та їх фахівці, що створюють інформаційні ресурси;
- 3) контрольно-аналітичні управлінські підрозділи, які визначають якість інформації та здійснюють аналіз.

Інформаційне забезпечення управління платоспроможністю здійснюється за окремими рівнями впливу інформації на розвиток бізнесу і оцінювання його ефективності. На підприємстві такими рівнями управління платоспроможністю повинні бути:

- стратегічний – формується система інформації перспективного характеру щодо майбутнього розвитку бізнесу і, відповідно, формування платоспроможності;
- плановий – створюються показники, які має досягти бізнес у плановому періоді;
- поточний – здійснюється оцінювання поточною платоспроможністю як відношення можливих платіжних активів до поточних платіжних зобов'язань;

- операційний – де відбувається формування фактичних показників платоспроможності для системи управління і, відповідно, забезпечується оцінка виконаних господарських операцій;

- контрольний – забезпечується виконанням контрольних дій за створеними господарськими операціями щодо оцінки їх ефективності і впливу на платоспроможність.

Інформаційне забезпечення управління платоспроможністю відповідно до формування показників щодо їх аналітичності здійснюється на рівні підприємства в цілому.

Показники платоспроможності можуть мати:

- оперативний характер щодо оцінювання можливостей молокопереробного підприємства здійснювати розрахунки в онлайн-режимі;

- поточний характер щодо оцінювання можливостей молокопереробного підприємства здійснювати розрахунки у визначеному поточному періоді відповідно до договірних відносин щодо зобов'язань;

- короткотерміновий характер щодо оцінювання можливостей молокопереробного підприємства здійснювати розрахунки у визначеному короткотерміновому періоді відповідно до договірних відносин щодо зобов'язань;

- довгостроковий характер щодо оцінювання можливостей молокопереробного підприємства здійснювати розрахунки у визначеному довгостроковому періоді відповідно до договірних відносин щодо зобов'язань в межах року;

- перспективний характер щодо оцінювання можливостей молокопереробного підприємства здійснювати розрахунки у визначеному стратегічному періоді відповідно до договірних відносин щодо зобов'язань, особливо щодо довгострокових кредитів банку.

Система інформаційного забезпечення управління платоспроможністю на підприємстві формується за допомогою інструментів, які наведені в табл.

Таблиця 3.1.1

Система інформаційного забезпечення управління платоспроможністю на підприємстві

Види інформації	Джерела інформації
Нормативна	Нормативні документи: – зовнішні; – внутрішні.
Стратегічна	Стратегія розвитку бізнесу
Планова	Розроблений бізнес-план
Фактична	Оперативно-технічний облік
	Фінансовий облік
	Управлінський облік
	Статистичний облік
	Податковий облік

Джерело: власна розробка автора

Отже, розроблена система інформаційного забезпечення управління платоспроможністю на підприємстві надає управлінським підрозділам декілька видів інформації:

1. Нормативного характеру – для розробки показників, які має досягти підприємство.
2. Стратегічного характеру – формує систему показників для характеристики стратегії розвитку підприємства;
3. Планового характеру – передбачається у бізнес-плані і використовується для оцінювання стану розвитку підприємства.
4. Фактична – за результатами виконання господарських операцій:
 - формується в системі оперативно-технічного обліку - для оперативного управління платоспроможністю відповідно до платіжного календаря;
 - відображається у фінансовому обліку – за результатами роботи підприємства кожного місяця;
 - статистична – формується у відповідності до форм статистичної звітності;

- податкова – формується відповідно до потреб податкової звітності при визначення прибутку з метою оподаткування;

- управлінська – формується відповідно до потреб користувачів, як правило, з урахуванням можливих змін в обсягах і структурі платіжних активів і платіжних зобов'язань.

Для оцінювання ефективності платоспроможності інформаційна система молокопереробного підприємства повинна забезпечувати можливість аналітичних досліджень щодо:

- стану і перспектив динамічних процесів формування платоспроможності в порівнянні з показниками динаміки та з врахуванням інфляційних процесів щодо впливу їх на можливість розраховуватися підприємству за зобов'язаннями;

- аналітичної структури платіжних активів і платіжних зобов'язань та її впливу на платоспроможність;

- впливу факторів на зміни платоспроможності відносно плану, нормативу та інших ознак, які впливають на формування платіжних активів і платіжних зобов'язань;

- рівня платоспроможності, який забезпечує здійснення господарської діяльності без відповідних ризиків;

- інвестиційної доцільності вкладення коштів в господарську діяльність бізнесу зі сторони кредиторів.

За таких умов інструменти забезпечення управління платоспроможністю будуть створювати можливість самодостатнього розвитку бізнесу.

3.2. Методичні засади формування економічних показників для системи управління платоспроможністю підприємства

Невизначеність сучасного економічного простору для підприємств в умовах військових дій росії проти України ускладнюють проблему вивчення здатності бізнесу здійснення розрахункові операції, роблять оцінювання платоспроможності складною та багатоплановою роботою.

Підтримувати платоспроможний стан є дуже важливо для будь-якого бізнесу і його кредиторів. У будь-який момент часу бізнес повинен забезпечувати вимоги кредиторів.

Забезпечення платоспроможності передбачає вирішення таких функцій управлінської діяльності:

1) нормування – передбачає обґрунтування для підприємства системи показників та їх значень щодо оцінювання платоспроможності;

2) планування (бюджетування) – створює інформаційні ресурси про планові (бюджетні) показники платоспроможності для бізнесу, щоб забезпечити ідентифікацію фактичного стану бізнесу в сфері розрахунків;

3) організацію – яка за допомогою управлінської діяльності здійснює реалізацію руху грошових коштів, одержаних від збуту продукції на виконання зобов'язань;

4) облік – як система фінансового і управлінського обліку для відстеження створення і погашення зобов'язань бізнесу;

5) аналіз – забезпечує оцінювання рівня платоспроможності на основі системи фінансових індикаторів та виявлення структурних змін щодо платіжних активів і платіжних зобов'язань;

6) контроль – забезпечує стеження за процесом виконання прийнятих рішень – планів, заходів виявлення відхилень від запланованих показників.

Основними вимогами до забезпечення платоспроможності підприємства можуть бути:

- системний підхід – який забезпечує участь у формуванні платоспроможності всіх ресурсів, що створюють умови погашення боргів по зобов'язаннях;

- прибутковість – визначає результативність системи розрахунків на підприємствах і показує можливість забезпечення платоспроможності на позитивному рівні;

- ліквідності – створення умов для формування необхідної ліквідності платіжних активів відповідно до потреб платіжних зобов'язань;

- стійкості – визначає створення умов для забезпечення погашення зобов'язань в довгостроковому періоді за рахунок оптимального співвідношення власного капіталу і зобов'язань;

- оптимальності – обґрунтування нормативних рівнів платоспроможності та дотримання їх в процесі господарської діяльності;

- ефективності – забезпечення системи управління підприємством здатності бізнесу своєчасно і в повному обсязі виконувати платіжні зобов'язання кредиторів.

В основу методики розрахунку рівня платоспроможності суб'єктів господарювання покладено співвідношення фінансових ресурсів, розміщених, відповідно, в абсолютно-, швидко- і повільноліквідні об'єкти платіжних засобів до поточних зобов'язань.

$$Ап = A_1 : Z_1$$

$$Пп = (A_1 + A_2) : Z_1;$$

$$Зп = (A_1 + A_2 + A_3) : Z_1$$

де Ап, Пп, Зп – відповідно величина абсолютної, проміжної і загальної платоспроможності.

Загальна платоспроможність показує, скільки гривень всіх платіжних засобів $(A_1 + A_2 + A_3)$ підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Отже, якщо платіжні засоби перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається платоспроможним. В економічній літературі наводиться теоретичне значення величини загальної платоспроможності – від 1,0 до 2,0. Проте це лише орієнтовне значення, яке вказує критичну мінімальну величину показника, а не його точне нормативне значення. Фактично на підприємствах величина нормативного значення показника

може суттєво відрізнятись, оскільки вона відбиває структуру активів і пасивів, що змінюється залежно від виду економічної діяльності.

Якщо на підприємстві відношення всіх платіжних засобів до поточних зобов'язань нижче від 1,0, це є свідченням високого фінансового ризику, оскільки підприємство не в змозі оплатити свої борги.

Співвідношення 1:1 свідчить про рівність платіжних засобів і поточних платіжних зобов'язань. Але, зважаючи на різний рівень ліквідності платіжних засобів, можна вважати, що не всі їх види будуть негайно реалізовані, а тому виникає загроза для фінансової стабільності підприємства.

Якщо значення платоспроможності значно перевищує співвідношення 1,0, то можна зробити висновок, що підприємство має значні оборотні активи, сформовані завдяки власним фінансовим ресурсам. З позиції кредиторів підприємства такий варіант формування оборотних активів є найбільш прийнятним. Проте, з погляду підприємства, значне накопичення товарних запасів на підприємстві, відвернення грошей у дебіторську заборгованість може розглядатись як незадовільне управління активами.

Проміжна платоспроможність за смисловим значенням аналогічна загальній платоспроможності, тільки обчислюється для вузького кола платіжних засобів ($A_1 + A_2$), коли з розрахунку виключено найменш ліквідну їх частину – товарні запаси. Щодо оцінки якості величини цього показника, то слід звернути увагу на стан дебіторської заборгованості підприємства відносно можливості її погашення боржниками.

Орієнтованим значенням показника вважається рівень від 0,5 до 1,0, але для цього показника кожне підприємство теж встановлює самостійно норматив, виходячи з умов діяльності.

Абсолютна платоспроможність показує, яку частину платіжних зобов'язань підприємство може погасити негайно. Теоретично достатнім значенням для абсолютної платоспроможності є співвідношення 0,2 : 1,0. На практиці фактичні середні значення показників платоспроможності бувають значно нижчими, але це ще не дає підстави робити висновок про

неможливість підприємства негайно погасити свої зобов'язання, бо малоймовірно, щоб усі його кредитори одночасно пред'явили йому свої боргові вимоги та ще й в грошовій формі.

Розрахунок оцінки платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» шляхом порівняння його активів і фінансових ресурсів (пасивів) наведено в табл. 3.2.1.

Дослідження співвідношень активів і зобов'язань (табл. 3.2.1) свідчить про те, що підприємство виконує нормативні умови платоспроможності. При цьому недостаток платіжних засобів по одній групі компенсується їх надлишком по іншій групі їх вартісною величиною. Однак менш ліквідні платіжні засоби не можуть замінити більш ліквідні в 2021 р., а в 2022 р. ситуація змінюється в значно кращу сторону.

Таблиця 3.2.1

Порівняльна оцінка платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод»
(на останній день періоду, тис. грн.)

Групи активів	Значення за періодами		Групи фінансових ресурсів (зобов'язань)	Значення за періодами		Надлишок (+), недостаток (-) платіжних засобів за періодами	
	2021	2022		2021	2022	2021	2022
A ₁	58,1	557,4	З ₁	328,7	202,3	-270,6	355,1
A ₂	434,9	337,8	З ₂	424,8	569,3	10,1	-231,5
A ₃	306,4	199,5	З ₃	14,6	1,6	291,8	197,9
A ₄	1327,9	1280,1	З ₄	1359,2	1601,6	-31,3	-321,5
Баланс	2127,3	2374,8	Баланс	2127,3	2374,8	0,0	0,0

Джерело: розраховано за даними [16]

Зіставлення найбільш ліквідних платіжних засобів (A₁, A₂) з найбільш терміновими платіжними зобов'язаннями (З₁, З₂) дає змогу оцінити поточну платоспроможність. Порівняння платіжних засобів, що мають повільну

ліквідність (A_3) з довгостроковими зобов'язаннями, відображає перспективну платоспроможність.

Поряд з абсолютними показниками для оцінювання платоспроможності розраховують відносні показники.

Однак, аналіз рівня платоспроможності підприємств за такою кількістю показників і одночасним їх порівнянням з відповідними нормативними величинами дещо ускладнює прийняття ефективних управлінських рішень, а в окремих випадках може внести певну плутанину. Для вирішення цієї проблеми необхідно додатково розраховувати інтегральний показник платоспроможності.

Інтегральний показник платоспроможності формується як сумарний (синтетичний) рівень відносних величин, одержаних від порівняння фактичних значень абсолютної, проміжної і загальної платоспроможності з їх еталонними рівнями. В економічній літературі і в нормативних документах для цих показників визначені теоретично достатні значення рівнів, відповідно: 0,2, 0,5 і 1,0. Виходячи з цього, алгоритм розрахунку інтегрального показника платоспроможності (I_p) буде наступним:

$$I_p = (A_p : 0,2) + (P_p : 0,5) + (Z_p : 1,0)$$

Нормативна величина показника має значення $> 3,0$, що свідчить про достатність рівня всіх складових його ознак.

Аналіз рівня платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» наведено в табл. 3.2.2.

Таблиця 3.2.2

Платоспроможність АТ «Житомирський маслозавод» за поточними зобов'язаннями

(на останній день періоду)

Роки	Платоспроможність			Інтегральний показник платоспроможності
	абсолютна (A_p)	проміжна (P_p)	загальна (Z_p)	
2021	0,08	0,38	1,06	2,22

2022	0,72	0,92	1,42	6,86
Відхилення (+/-)	0,64	0,54	0,36	4,64

Джерело: розраховано за даними [16]

Як видно з таблиці 3.2.2, на кінець поточного періоду показник загальної платоспроможності значно покращився і відповідає нормативному значенню, тобто підприємство має можливості оплатити поточні зобов'язання. На кожну гривню поточних зобов'язань підприємства припадає 1,42 коп. платіжних засобів.

Значення показника проміжної платоспроможності збільшилося за поточний період на 54 коп. ($0,92 - 0,38$) і свідчить, що на кінець періоду підприємство мало можливість сплачувати свої борги за рахунок наявних грошових коштів і очікуваних надходжень від дебіторської заборгованості в межах діючого нормативу.

Абсолютна платоспроможність на початок (8 коп.), а на кінець (72 коп.) поточного періоду є більшою, ніж нормативне значення. На кінець періоду підприємство за рахунок наявних грошових коштів спроможне погасити 72 % платіжних зобов'язань. Водночас, можна говорити про позитивну тенденцію до збільшення величини цього показника.

В цілому, позитивні зміни в показниках платоспроможності підтверджуються покращенням величини інтегрального показника більше ніж в 3 рази.

Зміна величини показників платоспроможності може статися під впливом двох факторів: збільшення (зниження) платіжних засобів і зростання (зменшення) поточних зобов'язань.

Важлива роль у забезпеченні постійної платоспроможності підприємства належить системі управління грошовими потоками.

Основними засадами управління грошовими потоками можуть бути:

1) формування нормативного обсягу грошових потоків, які повинні забезпечувати постійні розрахунки за зобов'язаннями;

2) здійснення моніторингу руху грошових потоків та оцінювання можливих сезонних змін щодо залишку грошових коштів;

3) створення резерву вільних грошових коштів з метою спрямування їх на розвиток бізнесу;

4) застосування у розрахунках з кредиторами і дебіторами різноманітних форм, які дають можливість здійснювати контроль за своєчасністю надходження коштів та їх витрачання;

5) забезпечення прибуткової діяльності, яка дозволяє формувати позитивні потоки грошових коштів;

6) забезпечення вільного залишку грошових коштів, які можна оперативно використовувати за необхідності здійснення розрахунків, що можуть виникати в оперативному управлінні відносин підприємства з кредиторами.

Для забезпечення узгодження участі грошових потоків і платежів кредиторів підприємству пропонується вести платіжний календар в онлайн режимі щоденного характеру в системі комп'ютеризованої програми бухгалтерського обліку щодо надходження грошових коштів і платежів на погашення зобов'язань.

3.3. Оцінка ефективності оптимізації платіжних активів і платіжних зобов'язань та її вплив на платоспроможність підприємства

Українські підприємства сьогодні знаходяться на кризовому етапі розвитку. Основні фактори такого стану – це російська агресія, зниження купівельної спроможності населення, що негативно впливає на попит продукції підприємств, підняття цін на ресурси.

Все це збільшує собівартість продукції та мінімізує можливість конкуренції шляхом регулювання цін на продукцію.

Головним показником фінансової стійкості підприємства є його платоспроможність і саме вона є умовою його існування і господарювання.

Платоспроможність – дуже містке поняття, яке включає в себе здатність підприємства погашати борги за зобов’язаннями, які включають борги фінансовим установам, за податками, розрахунками з постачальниками, з оплати нарахованої оплати працівниками та щодо розрахунків з іншими кредиторами.

Платоспроможність залежить від розробки тактичних і стратегічних дій підприємства з підвищення та підтримання можливості здійснювати платежі.

Від підтримання платоспроможності залежить майбутній розвиток підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень на різних етапах його розвитку.

На платоспроможність впливає велика кількість напрямів діяльності підприємства і факторів.

Досліджені нами фактори, що впливають на платоспроможність молокопереробних підприємств відображені в табл. 3.3.1 і 3.3.2.

Таблиця 3.3.1

Зовнішні причини неплатоспроможності

Напрями діяльності	Фактори
Соціально-економічні	рівень інфляції;
	нестабільність податкової системи;
	зниження рівня реальних доходів; – рівень безробіття
Ринкові	зменшення місткості ринку;
	монополізація ринку;
	коливання курсів валют;
	вплив товарів субститутів.
Форсмажорні	політична нестабільність;
	стихійні лиха;
	зростання кримінальної діяльності.

Таблиця 3.3.2

Внутрішні причини неплатоспроможності

Напрями діяльності	Фактори
--------------------	---------

Менеджмент	– високий рівень комерційного ризику;
	– недостатнє знання потреб ринку;
	– відсутність гнучкості у прийнятті рішень;
	– неефективне фінансове управління;
	– відсутність якісної системи обліку
Виробничі	– фізичний і моральний знос основних засобів;
	– низька продуктивність праці;
	– високі енергетичні витрати
Ринкові	– низька конкурентоспроможність;
	– залежність від обмеженої кількості постачальників та споживачів

Оцінювання платоспроможності потребує не тільки простого порівняння наявних платіжних активів і платіжних зобов'язань, а комплексного вивчення цього показника в інтегральному обчисленні. Для оцінювання платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» доцільно використовувати інтегральний показник платоспроможності, який передбачений в Постанові НБУ № 351 від 30.06.2016 р. «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями».

Апробацію оцінювання платоспроможності за інтегральною методикою здійснимо на основі показників господарської діяльності АТ «Житомирський маслозавод» за 2022 рік (табл. 3.3.3).

Таблиця 3.3.3

Розрахунок інтегрального показника платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» за методикою НБУ

Показники		Розрахункові значення показників		
назва	умовне позначення	звітність	коефіцієнт якості	для розрахунку інтегрального рівня
Інтегральна модель показника платоспроможності за НБУ				
$\text{ПМП} = 1,815 + 0,237 \times \text{ВК} + 0,408 \times \text{ПП} + 0,301 \times \text{ПБ} + 0,405 \times \text{НЕ} + 0,494 \times \text{ОА} + 0,303 \times \text{ФП} + 0,234 \times \text{ФВ}$				

Власний капітал	ВК	0,674	1,040	0,246
Поточна ліквідність	ПП	1,686	0,572	0,233
Покриття боргу	ПБ	0,005	1,105	0,333
Неопераційні елементи балансу	НЕ	0,020	0,248	0,100
Оборотність поточних активів	ОА	170,501	0,669	0,330
Покриття фінансових витрат прибутком	ФП	7,892	0,902	0,273
Покриття фінансових витрат валовим прибутком	ФВ	13,664	0,809	0,189
Рівень інтегральної платоспроможності				
$\text{ПМП} = 1,815 + 0,237 \times 1,040 + 0,408 \times 0,572 + 0,301 \times 1,105 + 0,405 \times 0,248 + 0,494 \times 0,669 + 0,303 \times 0,902 + 0,234 \times 0,809 = 3,519$				
Клас платоспроможності - 2				

Джерело: розраховано за даними [16]

Характеристика показників, наведена в табл. 3.3.3 характеризується наступним змістом:

ВК - частка капіталу в балансі підприємства;

ПП - спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів;

ПБ - спроможність обслуговування боргу доходами від основного виду діяльності;

НЕ - частка активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності підприємства;

ОА - період повного обороту поточних активів;

ФП - спроможність фінансування неопераційних витрат операційним прибутком до вирахування амортизації;

ФВ - спроможність фінансування фінансових витрат валовим прибутком.

Рівень платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» характеризується інтегральним показником 3,519, що є досить високий і відповідає другому класу з 10 можливих (найвищий 1 клас).

За міжнародними кредитними рейтингами це відповідає шкалі від АА до АА- (рейтингове агентство "Standard & Poor's" або "Fitch Ratings") – підприємство володіє дуже високою можливістю сплати боргів та від Аа2 до Аа3 (рейтингове агентство "Moody's Investors Service") – кредиторська заборгованість високої якості з низьким рівнем ризику.

Висновки за розділом 3

Інформацію для управління необхідно розглядати як ресурс, який визначається сукупністю синтетичних і аналітичних показників про об'єкт управління, його стан та зміни, що з ним відбуваються.

Сутність інформаційного забезпечення необхідно розглядати як:

- інформаційне обслуговування господарської діяльності за об'єктами управління;
- заходи по створенню інформаційного середовища;
- сукупність дій з надання інформації.

Забезпечення платоспроможності передбачає вирішення таких функцій управлінської діяльності:

- 1) нормування – передбачає обґрунтування для підприємства системи показників та їх значень щодо оцінювання платоспроможності;
- 2) планування (бюджетування) – створює інформаційні ресурси про планові (бюджетні) показники платоспроможності для бізнесу, щоб забезпечити ідентифікацію фактичного стану бізнесу в сфері розрахунків;
- 3) організацію – яка за допомогою управлінської діяльності здійснює реалізацію руху грошових коштів, одержаних від збуту продукції на виконання зобов'язань;
- 4) облік – як система фінансового і управлінського обліку для відстеження створення і погашення зобов'язань бізнесу;

5) аналіз – забезпечує оцінювання рівня платоспроможності на основі системи фінансових індикаторів та виявлення структурних змін щодо платіжних активів і платіжних зобов'язань;

6) контроль – забезпечує стеження за процесом виконання прийнятих рішень – планів, заходів виявлення відхилень від запланованих показників.

Рівень платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» характеризується інтегральним показником 3,519, що є досить високий і відповідає другому класу з 10 можливих (найвищий 1 клас).

За міжнародними кредитними рейтингами це відповідає шкалі від AA до AA- (рейтингове агентство "Standard & Poor's" або "Fitch Ratings") – підприємство володіє дуже високою можливістю сплати боргів та від Aa2 до Aa3 (рейтингове агентство "Moody's Investors Service") – кредиторська заборгованість високої якості з низьким рівнем ризику.

ВИСНОВКИ

Виконана магістерства кваліфікаційна робота свідчить, що на сьогодні Україна гостро потребує розвитку галузі з виробництва молочних продуктів за умов забезпечення платоспроможності бізнесу.

Проведені дослідження за темою «Управління платоспроможністю підприємства» дали можливість сформулювати наступні висновки:

1. Платоспроможність є одним з найважливіших показників господарської діяльності, які характеризують стійкість бізнесу та рівень його самодостатнього розвитку.

Платоспроможність підприємства – це його здатність оплачувати наявними платіжними активами платіжні зобов'язання при спроможності здійснювати безперервну самодостатню господарську діяльність. Важливо у будь-який час мати можливість задовольняти потреби суб'єктів кредиторської заборгованості щодо погашення зобов'язань на їх умовах.

2. Платоспроможність підприємства забезпечують окремі активи у співвідношенні із зобов'язаннями, які узагальнюються в аналітичному балансі підприємства.

Платіжні активи – це ресурси підприємства, відображені в активі балансу і які власник може виділити для погашення своїх зобов'язань.

Платіжні зобов'язання – це борги підприємства за кредиторською заборгованістю, які необхідно погасити у визначений термін.

3. Методичні засади оцінювання платоспроможності підприємств передбачають:

- вивчення складу платіжних активів і платіжних зобов'язань підприємства, які можливо використати для розрахунку платоспроможності;
- розрахунок вартості платіжних активів і платіжних зобов'язань, яка може забезпечувати платоспроможність;
- розподіл платіжних активів і платіжних зобов'язань відповідно за групами ліквідності і термінами погашення.

4. Аналіз розвитку галузі виробництва молочних продуктів в Україні за останні роки свідчить, що на протязі 2015-2021 рр. господарська діяльність суб'єктів господарювання носила позитивну тенденцію як щодо обсягів виробництва, так і реалізації, а також формування результативних показників.

Проте, з початком повномасштабної війни виробництво молочних продуктів дещо погіршилося і, відповідно, відбувся спад результативності господарювання, однією із причин якого є зменшення виробництва молока. У 2022 р. відбулося збільшення збитку в галузі до 1,6 млрд грн, при збільшенні чистого прибутку до 1,8 млрд грн.

5. Загальний аналіз господарської діяльності АТ «Житомирський маслозавод» в динаміці за 2019 – 2022 р. свідчить про тенденцію поліпшення результативних показників господарювання. Підприємство володіє активами на суму 2374,8 млн грн, з них власні 1601,6 млн грн або 67,4 %. За асортиментом доходів основними формуючими об'єктами є морозиво, незбиране молоко і масло з великою перевагою морозива - 1620,6 млн грн, при загальному доході - 3003,0 млн грн. Фінансовий стан підприємства характеризувався на протязі 2019 – 2022 рр. значною прибутковою діяльністю, а в 2022 р. одержано прибутку 243,2 млн грн.

Одним із напрямків поліпшення роботи АТ «Житомирський маслозавод», як свідчить аналіз, є подальший розвиток виробництва морозива в асортименті і, особливо, його реалізація за межі України.

6. Показники платоспроможності підприємств з виробництва молочних продуктів мають стійкий характер з певною тенденцією до їх покращення. Це підтверджується більш якісним формуванням платіжних активів і відповідною системою управління кредиторською заборгованістю. Загальний показник платоспроможності підприємств з виробництва молочних продуктів на протязі 2015-2022 рр. поліпшився і збільшився до 1,01, що свідчить, що підприємства мають на 1 грн платіжних зобов'язань 1,01 грн платіжних активів.

АТ «Житомирський маслозавод» значно поліпшило якісний склад своїх платіжних активів, особливо їх найбільш ліквідну частину. Платіжні зобов'язання підприємства зростають значно меншими темпами ніж можливі платіжні активи, тому на кінець 2022 р. підприємство значно зміцнило як абсолютну платоспроможність, так і загальну. Загальна платоспроможність досягла значення 1,42, що означає, що на 1 грн поточних зобов'язань підприємство акумулювало 1,42 коп. платіжних активів, з яких більше 50 % це грошові кошти.

На підприємстві наявна тенденція поліпшення якості як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. При цьому, дебіторська заборгованість зменшилась на 57,4 млн грн, а кредиторська дещо збільшилась на 133,7 млн грн при високій платоспроможності підприємства.

7. Інформацію для управління необхідно розглядати як ресурс, який визначається сукупністю синтетичних і аналітичних показників про об'єкт управління, його стан та зміни, що з ним відбуваються.

Сутність інформаційного забезпечення необхідно розглядати як:

- інформаційне обслуговування господарської діяльності за об'єктами управління;
- заходи по створенню інформаційного середовища;
- сукупність дій з надання інформації.

8. Забезпечення платоспроможності передбачає вирішення таких функцій управлінської діяльності:

1) нормування – передбачає обґрунтування для підприємства системи показників та їх значень щодо оцінювання платоспроможності;

2) планування (бюджетування) – створює інформаційні ресурси про планові (бюджетні) показники платоспроможності для бізнесу, щоб забезпечити ідентифікацію фактичного стану бізнесу в сфері розрахунків;

3) організацію – яка за допомогою управлінської діяльності здійснює реалізацію руху грошових коштів, одержаних від збуту продукції на виконання зобов'язань;

4) облік – як система фінансового і управлінського обліку для відстеження створення і погашення зобов'язань бізнесу;

5) аналіз – забезпечує оцінювання рівня платоспроможності на основі системи фінансових індикаторів та виявлення структурних змін щодо платіжних активів і платіжних зобов'язань;

6) контроль – забезпечує стеження за процесом виконання прийнятих рішень – планів, заходів виявлення відхилень від запланованих показників.

9. Рівень платоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» характеризується інтегральним показником 3,519, що є досить високий і відповідає другому класу з 10 можливих (найвищий 1 клас).

За міжнародними кредитними рейтингами це відповідає шкалі від AA до AA- (рейтингове агентство "Standard & Poor's" або "Fitch Ratings") – підприємство володіє дуже високою можливістю сплати боргів та від Aa2 до Aa3 (рейтингове агентство "Moody's Investors Service") – кредиторська заборгованість високої якості з низьким рівнем ризику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багацька Н.М. Методичні підходи до оцінки платоспроможності сучасних підприємств. *Економічний простір*. 2010. № 41. С. 212 – 221.
2. Базилінська О. Я., Панченко О.І. Фінансова стійкість у системі стратегічного управління підприємством. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 89–94.
3. Боярко І. М. Комплексна експрес-методика оцінки кредитоспроможності підприємств з урахуванням приналежності до виду економічної діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 7. С. 206 – 214.
4. Вдовенко Л. О. Економічна сутність та значення кредитоспроможності підприємств. *Облік і фінанси*. 2012. № 1. С. 108 – 110.
5. Виноградня В. М., Бурдонос Л. І. Перспективна платоспроможність у забезпеченні фінансової стабільності підприємства. *Економічний вісник університету Ім. Григорія Сковороди в Переяславі*. 2021. Випуск № 50. С. 162 – 168.
6. Гнилицька Л. В. Дієвість аналітичних моделей оцінювання кредитоспроможності суб'єктів господарювання в умовах фінансово-економічної кризи. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції*: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 16 квітня 2020 р. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. С. 219 – 221.
7. Гуськова В. Г., Бідюк П. І. Оцінювання кредитоспроможності позичальників кредитів методами інтелектуального аналізу даних. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2019. № 2. С. 31–48.
8. Дубіна Ю. Б. Існуючі методи оцінки кредитоспроможності позичальника. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68512.doc.htm

9. Єлісєєва О., Тарлопов І. Методологічні аспекти оцінювання кредитоспроможності підприємств. Актуальні аспекти розвитку суб'єктів підприємництва в умовах глобальної економіки : монографія / за заг. ред. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2021. С. 277 – 285.

10. Журавльова Ю.Ю. Класифікація зовнішніх факторів впливу на платоспроможність підприємства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2005. № 4. С. 60-67.

11. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 1. С. 116-120.

12. Захарова Н. Ю. Фінансові аспекти управління розвитком підприємств в умовах невизначеності. Інтеграція освіти, науки і бізнесу: монографія / за ред. А. В. Череп. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 25–30.

13. Іваннікова О. В. Аналіз платоспроможності як фактора фінансової стійкості малих підприємств. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2017. Вип. 2 (58). С. 130-136.

14. Іванюта С.М. Методологічні підходи щодо понять «платоспроможність» та «ліквідність». *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2015. №3. С.150 – 153.

15. Ігнатенко Т. В. Рейтингова оцінка як засіб визначення ефективності результатів фінансово-господарської діяльності сегментів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип.1(52). С. 197 – 200.

16. Інформаційна сторінка АТ «Житомирський маслозавод». <http://www.ztm.ho.ua>

17. Іоргачова М.І., Коцюрубенко Г.М., Ковальова О. М. Платоспроможність суб'єкта господарювання: напрями її підвищення. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 799 - 803.

18. Кіндрацька Г. Оцінювання платоспроможності українських підприємств: проблемні аспекти типових методик. *Економічний часопис*

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019. № 3. С. 133 – 143.

19. Коваленко Д. І., Гуминюк П. П. Діагностика ліквідності та платоспроможності у системі антикризового управління. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2017. № 15 (37), Т. 2. С. 30-35.

20. Ковальчук Н. О., Паскар М. О. Удосконалення методик оцінки рівня кредитоспроможності вітчизняних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 11. С. 91 – 94.

21. Коцеруба Н. В. Інформаційне забезпечення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 27. Ч. 1. С. 78 – 83.

22. Кравченко, В. Г., Кравченко, Т. В. Оцінювання кредитоспроможності позичальників комерційного банку. *Економічний простір*. 2021. № 167. С. 125 – 133.

23. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий аналіз. К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.

24. Кривдюк А.В., Яцишина С.Є. Дослідження економічної категорії платоспроможності підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 15. С. 185 - 190.

25. Крутова А. С., Кашена Н. Б. Теоретико-методичні аспекти аналізу кредитоспроможності підприємства. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 211 – 216.

26. Кужелєв М. О., Житар М. О. Формування механізму управління кредитоспроможністю підприємства в умовах інноваційного розвитку економіки України. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2015. Вип. 2 (69). С. 57 – 62.

27. Кузнєцова Т. В., Лук'янчук Ю. А. Система управління оборотними активами як інструмент забезпечення платоспроможності підприємства. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. Випуск 1(101). 2023. С. 56 – 65.

28. Легченко О. А. Управління платоспроможністю промислових підприємств: автореф. дис.канд. екон. наук: 08.00.04. Запоріжжя, 2010. 24 с.
29. Лисяк Л. В., Ковіня М. М., Байрамов М. О. Оцінка кредитоспроможності суб'єкта господарювання кредитними установами: теоретичні та практичні аспекти. *Sciences of Europe*. 2021. № 62. С. 24 – 32.
30. Лопатовська О. О. Гаєвська О. С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022, № 1. С. 118 - 123
31. Майборода І. С. Оцінка кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2012. 19 с.
32. Майборода О.Є., Косарева І.П., Лесняк А.О. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 256 – 260.
33. Малій О. Г. Використання багатофакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 259 – 268.
34. Мельник К.В. Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 433 – 438.
35. Мельник Т.А., Любач К.В. Методи визначення платоспроможності. *Наукові записки*. 2017. Вип. 17. С. 3 – 15.
36. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій України від 23.02.1998 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98#Text>.
37. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: наказ МФУ від 14.02.2006 р. № 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text>.

38. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: Центральна спілка споживчих товариств України від 28.07.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text>.

39. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 09.01.2006 р. № 14 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>.

40. Методичні рекомендації щодо проведення аналізу фінансового стану підприємства-боржника при отриманні відстрочок (розстрочок): лист ДПАУ від 15.06.1998 р. № 7141/10/20-0017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7141225-98#Text>.

41. Мороз Ю.Ю., Панічук О.В. Формування платіжних активів при оцінюванні кредитоспроможності підприємства: визнання та обліково-аналітичний аспект. Інвестиції: практикатадосвід. 2023. № 7. С. 23 – 31.

42. Непочатенко О.О., Мельничук О.О. Фінанси підприємств: підручник. Київ. «Центр учбової літератури». 2013. 504 с.

43. Нікольчук Ю.М., Лопатовська О.О., Пономарьова К.В. Архітектоніка механізму управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 2 (02). С. 38 – 44.

44. Носова Є.А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства. *Економіка. Проблеми економічного становлення*. 2012. № 2. С. 58 - 64.

45. Островська О. А., Кирсенко Ю. А. Оптимізація Cash–Flow у забезпеченні платоспроможності компанії. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 3. С. 81-89

46. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

47. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua>

48. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник, І. О. Школьник та ін.; за ред. д.е.н. А. О. Єпіфанова. Суми: УАБС НБУ, 2007. 286 с.

49. Панченко О. М. Оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. С. 1 – 7.

50. Пахомова І.Г., Зублевська Я.Ю. Методи виявлення банкрутства підприємства в сучасних умовах. *Економічні студії*. 2021. № 4 (34). С. 53 – 58.

51. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз К.: Центр навчальної літератури. 2007. 488 с.

52. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.

53. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: наказ МФУ та Фонду держмайна України від 26.01.2001 р. № 49/121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text>.

54. Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків: постанова Правління НБУ від 29.09.1997 р. № 323. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0471500-97#Text>.

55. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: постанова Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00#Text>.

56. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними

банківськими операціями: постанова Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12#Text>.

57. Пономарьов І. Ф., Полякова Е. І., Легченко О. А. Удосконалення механізму управління політикою платоспроможності підприємства. *Економіка промисловості*. 2007. № 1. С. 119–132.

58. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара: наказ МФУ від 14.07.2016 р. № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text>.

59. Порядок проведення митними органами оцінки (повторної оцінки) відповідності підприємства критеріям та/або умовам надання авторизації: постанова КМУ від 27.09.2022 р. № 1092. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-%D0%BF#>.

60. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

61. Савченко М., Мельник С., Цимбалюк І. Управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства як інструмент посилення його економічної безпеки. URL. <https://r.donnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/625?show=full>

62. Ситник Г. В., Олесенко І. С. Управління платоспроможністю підприємства торгівлі в системі формування його економічної безпеки. *БІЗНЕС-ІНФОРМ*. 2018. № 7 . 195 с.

63. Соколова Л. В., Соколов О. Є., Тімошева А. О. Аналіз науково-практичного інструментарію оцінювання кредитоспроможності підприємств. *Траєкторія науки*. 2016. № 4(9). С. 46 – 56.

64. Стефанів І. Напрямки оптимізації рівня платоспроможності підприємства. *Економічний аналіз*. 2023 рік. Том 33. № 2. С. 121 – 127.

65. Ткачук Н. В., Дейнека К. С. Концептуальні засади виявлення і подолання фінансової кризи на підприємстві в умовах війни. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 3-4 (97-98). С. 136–140.

66. Томчук, О., Трегубов, О., Андронік, О. Фінансові аспекти управління платоспроможністю малого та середнього бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2395/2316>

67. Федорицина Л. І. Удосконалення методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 39 – 42.

68. Харченко О. С. Управління платоспроможністю підприємства в системі економічної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. № 1. 2015. С. 54 – 59.

69. Харченко О.С. Управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств. Дис. на здобуття наук. ступеня канд.екон.наук за спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Київ. 2015. 252 с.

70. Хоменко Т.Ю., Погребняк А.Ю. Система показників оцінки платоспроможності підприємств. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2013. № 8 (121). URL: <http://probl-economy.kpi.ua/node/319>

71. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю. Фінансовий аналіз: підручник. Житомир: Рута, 2012. 608 с.

72. Черняєв О., Ігнатенко Н., Виноградня В. Теоретичні аспекти управління ліквідністю та платоспроможністю організації. № 3(17) (2023): *Наука і техніка сьогодні*. С. 164 – 174

73. Чимшит С.І., Іванов С.В., Разумова Г.В. Методичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства. *Економічний простір*. №89. 2014. С. С. 216 – 227.

74. Чорненька О. Б. Вплив заборгованості на фінансовий стан суб'єкта господарювання. *Економічний простір*. 2018. № 136. С. 158–169.

75. Юринець З. В., Юринець Р. В., Кунанець Н. Е., Мишишин І. Р. Регресійна модель оцінювання платоспроможності клієнта та банківських ризиків у процесі кредитування. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 4(138). С. 69-73.

76. Folke C. Resilience (Republished). *Ecology and Society*. 2016. Vol. 21. Issue 4. Art. 44. URL: <http://www.ecologyandsociety.org/vol21/iss4/art44/>

ДОДАТКИ